

Ersta Sköndal Bräcke högskola
Institutionen för socialvetenskap
Socionomprogrammet 210 hp

Uppdrag: Syskon

**En kvalitativ studie om familjehemmens biologiska barns upplevelser av
förändringen i syskonskaran**

Sandra Eek & Maria Larsson
Socialt arbete och kunskapsutveckling 30 hp
SOC63, VT 2017
Handledare: Johan Hvenmark
Examinator: Johan Vamstad

Sammanfattning

Syftet med studien var att åskådliggöra vilka konsekvenser uppdraget som familjehem kan få för de biologiska barnen när det sker förändringar i syskonskaran.

Vi fann flera motsägelser i de biologiska barnens berättelser vilket vi tolkar som att uppdraget är komplext. Förändringen i syskonskaran upplevs delvis som utmanande. En av utmaningarna för våra respondenter har varit att de ska agera utifrån en ny roll vilket är en process som har tagit olika lång tid att hantera. Majoriteten av våra respondenter pratar positivt om sin förändrade situation och uppdraget i sin helhet. De menar att det ökade ansvaret som uppdraget inneburit gjort att de fått en annan roll i familjen som bidragit till att de upplever sig mer tagna på allvar. Den nya rollen har visat sig innebära en större frihet men också givit dem nya möjligheter. Förändringen har likväl väckt ett behov av att bibehålla en viss struktur inom familjen och att ibland få möjlighet att få återgå till det som familjen gjorde innan uppdraget påbörjades. Flera av våra respondenter uttrycker en önskan om en tillflyktsort där de får tillfälle att vara som "vanligt", vilket vi tolkat som innan de fått en ny position i syskonskaran. Studiens resultat pekar på att uppdraget är komplext. Konsekvensen av att få en ny position i syskonskaran upplevs delvis som utmanande och delvis som en möjlighet. Vi har funnit en paradox; att de biologiska barnen å ena sidan finner uppdraget och de nya förväntningar som kommer med den nya syskonpositionen som befriande och å andra sidan uttrycker de ett behov av att låta allt vara som vanligt.

Studien har genomförts med nio respondenter genom både kvalitativa semistrukturerade intervjuer via en intervjuguide och strukturerade intervjuer i enkätform. För att förstå det empiriska materialet har det analyserats med hjälp av flera teoretiska begrepp från systemteorin samt en sociologisk rollteori. Vi har också valt att relatera empirin till den tidigare forskning som gjorts i ämnet. Utgångspunkten i studien har varit att placeringen i syskonskaran spelar roll då det finns olika förväntningar på de olika rollerna. Föreställningen om att ens position i syskonskaran påverkar en individ gör det intressant att lyfta de biologiska barnen i familjehem för att förstå viktiga aspekter av att agera syskon och samtidigt ändra den position som man är van vid. Studien syftade till att klargöra hur de biologiska barnen upplevde den förändring i syskonskaran som uppdraget innebar.

Nyckelord

Biologiska barn, Familjehem, Syskonposition

Abstract

The purpose of the study was to illustrate the consequences of the family home for the biological children when there are changes in the siblingship.

We found several contradictions in the children's stories, which we interpret as the mission is complex. The change in the siblingship is partly experienced as challenging. One of the challenges for our respondents has been that they act on a new role, which is a process that has taken a long time to handle. The majority of our respondents speak positively about their changed situation and the assignment as a whole. They believe that the increased responsibility that the assignment meant meant that they had a different role in the family that helped them feel more seriously taken. The new role has proved to mean greater freedom, but also given them new opportunities. However, the change has aroused the need to maintain a certain structure within the family and sometimes to get back to what the family did before the mission began. Several of our respondents express a wish for a place of refuge where they have the opportunity to be "common", which we interpreted as before they got a new position in the siblings. The study results indicate that the assignment is complex. The consequence of getting a new position in the siblingship is partly experienced as challenging and partly as an opportunity. Paradoxically, we have found that the biological children, on the one hand, find the mission and the new expectations that come with the new sibling position as liberation, and on the other hand they express a need to let everything be as usual.

The study has been conducted with nine respondents through both qualitative semistructured interviews via an interview guide and structured interviews in questionnaire. To understand the empirical material, it has been analyzed using several theoretical concepts from system theory and a sociological role theory. We have also chosen to relate empirin to the previous research done on the subject. The starting point of the study has been that the position in the siblings carries a role as there are different expectations of the different roles. The idea that one's position in sibling carries an individual affects an individual makes it interesting to raise the children in family homes to understand important aspects of acting siblings while changing the position that is used to. The study aimed at clarifying how the biological children experienced the change in the siblingship that the mission meant.

Keywords

Biological children, Foster home care , Siblings

Innehåll

Sammanfattning.....	2
Abstract	3
Förord med tack.....	7
1. Inledning	7
1.1 Bakgrund.....	7
1.2 Centrala utgångspunkter.....	8
1.3 Problemformulering	9
1.4 Syfte	9
1.5 Frågeställningar.....	9
1.6 Begreppsdefinition	9
1.7 Förförståelse	10
1.8 Studiens disposition.....	11
2. Metodologi och empiriskt material	12
2.1 Vetenskapsteoretisk ansats	12
2.2 Urvalsförfarande.....	13
2.3 Etiska överväganden	13
2.4 Intervjuformer.....	15
2.5 Utskrift av intervjuer	16
2.6 Bearbetning av data.....	17
2.7 Genomförande av analys.....	18
2.8 Metoddiskussion.....	19
2.9 Reliabilitet, validitet och generaliserbarhet	19
3. Kunskapsöversikt	22
3.1 Litteratursökning.....	22
3.2 Tidigare forskning.....	22
3.2.1 Att leva med fostersyskon	22
3.2.2 Att dela sina föräldrar med fostersyskon.....	24
3.2.3 Det reflexiva syskonskapet.....	24
3.2.4 Familjehemsföräldrarnas biologiska barn	25
3.2.5 Fosterhemsplaceringens effekter på biologiska barn	26
3.2.6 Sammanfattning av kunskapsläget.....	26
4. Teoretisk analysram.....	28
4.1 Systemteori	28

4.1.1 Suprasystem och subsystem	28
4.1.2 Struktur, öppet system samt slutet system	29
4.2 Syskonteori	30
4.2.1 Detronisering	30
4.2.2 Åldersskillnad	30
4.2.3 Rangkonflikt	31
4.2.4 Pseudotvilling	31
4.2.5 Syskonpositionernas karaktärsdrag.....	31
4.3 Rollteori.....	33
4.3.1 Position, förväntningar och beteende	33
4.3.2 Roll, främre region och bakre region	33
5. Resultat.....	35
5.1 Presentation av respondenterna	35
5.2 Öppna familjer?	36
5.2.1 Analys: öppna familjer?.....	37
5.3 Förberedelser inför en ny position.....	38
5.3.1 Analys: Förberedelser inför en ny position	40
5.4 Förändringens verkan	41
5.4.1 Analys: Förändringens verkan.....	42
5.5 Med uppdraget kom ansvar.....	43
5.5.1 Analys: Med uppdraget kom ansvar	45
5.6 Effekten av syskon i nära ålder.....	45
5.6.1 Analys: Effekten av syskon i nära ålder	46
5.7 Positionsbytet	47
5.7.1 Från yngstabarn till mellanbarn	47
5.7.2 Analys: Från yngstabarn till mellanbarn	48
5.7.3 Från mellanbarn till äldstabarn	49
5.7.4 Analys: Från mellanbarn till äldstabarn	49
5.7.5 Från yngstabarn till äldstabarn	50
5.7.6 Analys: Från yngstabarn till äldstabarn	50
5.7.7 Från yngstabarn till mellanbarn till äldstabarn.....	51
5.7.8 Analys: Från yngstabarn till mellanbarn till äldstabarn	51
5.7.9 Från ensam barn till äldstabarn	52
5.7.10 Analys: Från ensam barn till äldstabarn.....	52

5.7.11 Från mellanbarn till mellanbarn	52
5.7.12 Analys: Från mellanbarn till mellanbarn	53
5.8 Tankar om uppdraget	53
5.8.1 Analys: Tankar om uppdraget.....	54
6. Avslutande kapitel	55
6.1 Slutsats	55
6.2 Diskussion	57
6.3 Ny forskningsfråga	58
6.4 Engelska titeln och slutsatser.....	59

Förord med tack

Vi vill börja med att rikta ett stort tack till våra respondenter, utan er hade studien inte varit genomförbar. Tack till vår handledare Johan Hvenmark och vår läsgrupp som båda bidragit med värdefulla reflektioner. Vi vill också tacka för den fantastiska hjälp vi fick av bibliotekets personal vid vår litteratursökning. Avslutningsvis vill vi tacka varandra för ett gott samarbete med givande diskussioner och där positivitet fått dominera uppsatsskrivandet.

1. Inledning

I denna inledande del presenterar vi bakgrunden till studien, centrala utgångspunkter, vår problemformulering, syftet och våra frågeställningar följt av begreppsdefinition och vår förståelse samt studiens disposition.

1.1 Bakgrund

Varje år placeras ca 17 500 barn i svenska familjehem. Familjehem är en del av en samhällsinsats - den vanligaste formen av placering för barn och unga i Sverige. Lagen om fosterbarnsvård infördes redan 1902 och därmed har traditionen av att placera barn varit lång (Socialstyrelsen, 2014).

Vård i familjehem ges i enlighet med Socialtjänstlagen (SoL) då med samtycke från föräldrar eller med stöd av lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU) då omhändertagandet sker med tvång. Dessa omhändertaganden görs antingen till följd av brister i hemmiljö eller förälders omsorgsförmåga eller av beteendeskäl då barnets eget beteende utgör grund för omhändertagande. När omsorgen sviktar eller då föräldrar inte har förmåga eller möjlighet att ta hand om sina barn så är det Socialtjänsten som har ansvaret för att barns behov tillgodoses. Lagens intentioner har alltid varit att placera barn i familjehemsvård, i en välfungerande familj, eftersom man utgår från att barnens behov bäst blir tillgodosedda inom familjens ram (Höjer, 2004).

Inför en familjehemsplacering görs en omfattande utredning av familjehemmet som består av samtal, intervjuer, hembesök samt en begäran om registerutdrag. Efter att utredningen genomförts av socialsekreterare samt att godkännande från socialnämnden givits, görs en matchning. En matchning innebär att utredarna söker efter det familjehem som bäst skulle passa det barn som ska placeras för att öka förutsättningarna att placeringen blir så bra som möjligt för alla inblandade (SOSFS 2012:11, kap 4:3§).

När en familj blir godkänd och får ett uppdrag som familjehem påverkas hela familjen och det är vanligt att det finns biologiska barn i hemmet. De relationer och den struktur som tidigare fanns i familjen påverkas och de biologiska barnen anpassar sig i stor utsträckning efter den nya familjemedlemmen och den nya vardagen som träder in. Att gå från familj till fosterfamilj påverkar livet avsevärt för alla familjens medlemmar (Höjer, 2004; Nordenfors, 2006). Vi har funnit forskning som behandlar ämnet familjehem utifrån fosterföräldrarna, socialtjänstens samt de placerade barnens perspektiv men vi anser att kunskapen om hur det är för de biologiska barnen är otillräcklig.

1.2 Centrala utgångspunkter

En viktig utgångspunkt i denna studie är att ens placering i syskonskaran påverkar en individ på olika sätt. I det här avsnittet lutar vi oss mot Schönbeck (2008), Martensen-Larsen och Sørriig (2004): Föräldrar behandlar och bemöter sina barn olika och har vitt skilda förväntningar på barnen beroende på var i syskonskaran de befinner sig och det gör att barnen blir olika. Placeringen i syskonskaran präglar en individ hela livet och det man tränat på sedan barnsben blir man så bra på att ens invanda mönster upprepas längre fram i livet. Det påverkar ens roll i arbetslivet och val av partner bland mycket annat. En individs beteende är ett resultat av rollen som man spelat hela barndomen för att få maximal kärlek från föräldrarna. Man söker upp den arena som man hade som barn eftersom det där talas det språk man är van vid. Våra syskonrelationer präglar oss mer än vår relation till våra föräldrar. ”När vi talar om vad som påverkar oss i barndomen tas ofta bara relationerna till våra föräldrar upp. Men våra syskonrelationer präglar oss oftast mer, ja, dom fortsätter att påverka oss hela livet” (Schönbeck, 2008, s.2). Kunskapen om detta skulle kunna användas i både förebyggande syften och i vardagen, exempelvis vid rekrytering eller barnuppfostran samt familjeplanering.

Utöver syskonplaceringen i syskonskaran påverkar också arv och miljö en individ. Det finns ett projekt inom det svenska tvillingregistret där säruppfostrade, det vill säga tvillingpar som vuxit upp i separata familjer, följts för att kartlägga vad som påverkar en människas hälsa och personlighet. “Miljön påverkas oss mer än arvet för vissa egenskaper, arvet mer än miljön för vissa, och några egenskaper visar att arv och miljö har precis lika stor betydelse” (Schönbeck, 2008, s. 28). Det viktigaste resultatet i studien är att det som påverkar en människa mest är den *individuella miljön*, det vill säga den personliga tolkningen av saker och ting. Detta stärker antagandet om syskonpositionens betydelse. Schönbeck (2008) illustrerar med följande exempel: Två systrar är hemma själva och i leken går en vas i golvet. Det spelar ingen roll vem av systrarna som haft sönder den utan det intressanta är istället hur olika deras tolkningar av händelsen är beroende på vilken syskonposition de har. Storssystemen skulle få ont i magen eftersom hon vet att det är hon som får skulden av föräldrarna; antingen för att hon själv haft sönder den eller för att hon inte passat systemen tillräckligt noga, medan lillasystemen inte berörs nämnvärt eftersom hon vet att det inte kommer att drabba henne. Detta exempel illustrerar att systrarna inte haft samma uppväxtmiljö trots att de vuxit upp i samma familj.

Schönbeck (2008), Martensen-Larsen och Sørriig (2004) menar att det inte finns någon position i syskonskaran som är bättre eller sämre. Alla positioner har för- och nackdelar, alla behövs och kompletterar varandra, likväl gör de oss olika och gör att vi väljer olika vägar i livet. Det spelar heller ingen roll om syskonen är hel- och halvsyskon eller fostersyskon eftersom man menar att man påverkas av varandra oberoende av släktskap. Ombildade familjer är idag vanligt förekommande. I många familjer lever gemensamma barn tillsammans med barn från tidigare relationer och i dessa ombildade familjer där flera äldstabarn och yngstabarn konkurrerar om platser, där en ständig rangkonflikt och maktkamp pågår, där finns också svårigheter. I dessa familjer krävs då kloka föräldrar som är närvarande och på ett varsamt sätt kan hantera den nya syskonskaran utifrån dess nya

förutsättningar.

Föreställningen om att ens position i syskonskaran påverkar en individ gör det intressant att lyfta de biologiska barnen i familjehem för att förstå viktiga aspekter av att agera syskon och samtidigt ändra den position som man är van vid. Vi tänker att det kan finnas flera sätt att förstå de ungas verklighet på men vi utgår från att det har betydelse vilken position man har i syskonskaran. Frågan är hur förändringen av positionen spelar roll när man tar uppdraget som familjehem.

1.3 Problemformulering

Det finns ofta biologiska barn i de familjehem som man placerar barn i och dessa har ett uppdrag att agera syskon på samhällets vägnar även om det inte finns sådana uttalade krav. "Att ingå i familjehemmet innebär implicita förväntningar på de biologiska barnen i familjehemmen, i vilka uppdragets art är av betydelse" (Nordenfors, 2006, s. 206).

Vi utgår från att det finns olika förväntningar och krav beroende på vilken position i syskonskaran man har. Att gå från att vara exempelvis lillasyster till att bli mellansyster får konsekvenser för individen. Socialtjänsten har ansvaret för placeringar men tar inte hänsyn till de biologiska barnens syskonposition vid familjehemsplaceringar, trots att det i allra högsta grad präglar dem hela livet. Utifrån detta finner vi anledning att undersöka vad uppdraget som syskon gör med de biologiska barnen. I tidigare forskning har det framkommit att en placering påverkar de biologiska barnen på olika sätt, vi vill veta hur det påverkar dessa barn. Vi vill med denna studie låta de biologiska barnen i familjehem hjälpa oss förstå vad förändringen i syskonskaran innebär i och med uppdraget.

1.4 Syfte

Studiens syfte är att åskådliggöra vilka konsekvenser uppdraget som familjehem kan få för de biologiska barnen när det sker förändringar i syskonskaran.

1.5 Frågeställningar

Följande frågeställningar svarar mot syftet:

Hur upplever de biologiska barnen förändringen i syskonskaran?

Vad i förändringen upplevs som positivt och vad i förändringen upplevs som negativt?

Vad avgör hur de biologiska barnen reagerar som de gör?

1.6 Begreppsdefinition

De begrepp och uttryck som används återkommande i studien definieras under detta avsnitt.

Familjehem är de hem som blivit utredda och godkända av socialnämnden att ta emot barn och unga och ge dem den vård och omsorg som krävs. Att arbeta som familjehem är ett avlönat uppdrag.

Tidigare kallades familjehem för *fosterhem*. Vi har valt att alternera mellan dessa två begrepp under avsnittet tidigare forskning, i övrigt använder vi endast begreppet familjehem.

Biologiska barn är de unga som sedan födseln växt upp i familjen tillsammans med sina vårdnadshavare. I denna studie kan det vara biologiska eller adopterade barn. Vi har valt att använda oss av begreppet biologiska barn för att tydliggöra att det handlar om de barnen som inte är fosterbarn. I vår studie är alla respondenter över 18 år, vi nämner dem dock som biologiska barn.

Placerade barn avser dels de barn som enligt socialtjänstlagen (SoL) kap 1 § beretts bistånd av socialtjänsten i form av frivillig vård och där av placerats enligt SoL 6 kap 1 §, men även de barn som placerats enligt lagen om vård av unga (LVU) 1 § (SoL 2001:453 LVU 1990:52).

Fostersyskon avser de placerade barnen. Vi använder detta ord i resultatet då de biologiska barnen pratar om de placerade barnen vid namn.

Syskonplacering betyder i vilken ordning man är född i syskonskaran. Första barnet, andra, tredje och så vidare.

Syskonposition kan vara antingen äldstabarn (exempelvis storasyster), mellanbarn eller yngstabarn (exempelvis lillebror).

1.7 Förförståelse

Genom att redogöra för förförståelsen tydliggörs det för läsarna hur och i vilken utsträckning som förförståelsen spelat roll. Idealet för forskning är att den ska vara värderingsfri och objektiv, detta är dock svårt att uppnå, därav är redogörelsen för förförståelsen av vikt (Thurén, 2007, Patel & Davidson, 2011). Thurén (2007) menar att vår förförståelse eller vår förkunskap präglar vårt sätt att se verkligheten; allt vi upplever, ser, hör, tänker och tycker bygger på förförståelsen. Vår studie har inspirerats av en insikt om hur det är att vara vuxen i ett familjehem med biologiska barn och en insikt om hur det är att vara barn i en familj som haft uppdrag som stödfamilj. Då vi båda har erfarenheter från området familjehem utifrån olika vinklar så anser vi det relevant att berätta om dessa. Nedan redogör vi för vår förförståelse.

Jag Sandra har som barn vuxit upp i en familj som agerat stödfamilj åt två flickor i olika omgångar när jag var i yngre tonåren. När jag tänker tillbaka på mina egna upplevelser från den tiden har jag flera minnen där jag och mina syskon lekte med de flickor som tidvis befann sig hos oss. De sov aldrig över utan var hos oss efter skolan och dagtid på loven. Jag kan inte minnas att jag funderade särskilt över deras situation. Jag blev inte heller tillfrågad på något sätt hur jag såg på uppdraget men jag vet att jag tyckte det var härligt att få en lillasyster som då och då hälsade på och som åkte hem igen när vi tröttnat på varandra. Jag upplevde uppdraget som spännande och givande men också ansvarsfullt. Min förförståelse i detta ämne grundar sig delvis i den erfarenhet jag beskrivit men också i en föreställning, baserat på den offentliga debatten om att familjehemsvården står inför stora utmaningar och att uppdraget *kan* vara svårt både för de placerade och de biologiska barnen.

Jag Maria har arbetat som familjehem sedan drygt åtta år och är därmed en familjehemsförälder.

Det önskemål jag och min familj hade inför att vi skulle bli familjehem var att det barn vi skulle ta emot skulle vara yngre än våra biologiska barn, som då var fem och sex år. Anledningen till det var att vi tänkte att ett yngre barn skulle vara mer formbart och förmodligen inte ha med sig lika mycket i bagaget som ett äldre barn. Vårt yngsta barn reagerade starkt på vår nya familjemedlem och de tankar jag då hade var att alla i familjen behövde få ha sin egen tid att ta emot en ny person. Jag har vid flertal tillfällen funderat på hur mina biologiska barn har påverkats och påverkas av en ny familjemedlem och *vad* det är som påverkar dem.

1.8 Studiens disposition

För att få en tydlig röd tråd och för att hjälpa läsaren har vi valt att disponera studien enligt följande; I det inledande kapitlet redogjorde vi för de centrala utgångspunkter som vår problemformulering härrör ur, vilket syfte vi har med denna studie, vi introducerade en begreppsdefinition och redogjorde för vår förförståelse. För att studien ska vara så transparent som möjligt redogör vi för vårt tillvägagångssätt i följande kapitel där vi presenterar metodologin för att visa hur vårt forskningsförfarande gått till. I kapitel tre presenterar vi hur vi gick tillväga när vi sökte kunskap inför studien för att sedan redogöra för den forskning vi fann relevant. I kapitel fyra presenterar vi de begrepp som vi analyserat vår empiri med och i kapitel fem redogör vi för vår empiri och analyserar denna med begreppen. Avslutningsvis svarar vi på våra forskningsfrågor och diskuterar resultaten som framkommit i studien.

2. Metodologi och empiriskt material

I detta kapitel redovisar vi studiens metodologi. Vi börjar med den vetenskapsteoretiska ansatsen och vårt urval för att tydliggöra studiens avgränsningar samt att redogöra för våra etiska överväganden som vi behövt ta ställning till. Under rubrikerna val av semistrukturerade intervjuer, utskrift av intervjuer, bearbetning av data och genomförande av analys beskriver vi hur vi gick tillväga från det att vi bestämde inriktning på studien till dess att vi analyserat vårt insamlade material. Avslutningsvis diskuterar vi vårt val av metod under rubriken metoddiskussion och avslutar kapitlet med att redogöra för studiens validitet, reliabilitet och generaliserbarhet.

2.1 Vetenskapsteoretisk ansats

Larsson (2009) menar att det är möjligt att kombinera det induktiva förhållningssättet med ett mått av deduktiva moment i samma studie. ”En sådan strategi skulle kunna beskrivas som någon form av *abduktiv eller kombinerad* induktiv-deduktiv kvalitativ strategi” (Larsson, 2009, s. 96). Vi menar att vi i den här studien använt oss av denna abduktiva strategi.

Att arbeta induktivt innebär att man som forskare studerar sitt objekt och gör upptäckter längs vägen för att i slutändan, utifrån vad som framkommit, formulera en teori som kan förklara det studerade. Men, även om man inte utgår från en teori så innebär det inte att man som forskare arbetar förutsättningslöst. De egna idéerna och föreställningarna kommer att präglade den kunskap som producerats (Patel & Davidson, 2011). Larsson (2009) menar att styrkan med en induktiv strategi är att man som forskare kan studera sitt objekt utan förutfattade hypoteser så att begreppen och teorierna får växa fram ur det empiriska materialet. Vi har haft ambitionen att låta insamling och tolkning av material ske så objektivt och öppet som möjligt. Det är dock möjligt att vår förförståelse kan ha styrt vårt intresse och låtit oss fastna för vissa saker och valt bort andra. Trots detta menar vi att vi hade en induktiv ansats i början av denna studie. Syftet och frågeställningarna ledde till det metodologiska valet att ha ett induktivt förhållningssätt. Watt Boolsen (2007) menar att induktion är förknippad med den kvalitativa världen och att man med kvalitativ strategi kan beskriva och sedan analysera intervjuer där syftet är att förstå en människas upplevelser i ett visst avseende. För vår del gick vi in med öppet sinne, vi började tidigt se mönster i empirin vilket gjorde att vi formulerade om vissa av våra frågor. Dessa frågor kom att styras av det vi tidigare funnit i respondenters svar och som vi ansåg var relevanta att fokusera på. Vår förståelse hade därmed ökat vilket gjorde att vi efter varje intervju gick in med mer kunskap om hur det *kan* vara i familjen när man får en förändrad syskonposition. Vi påbörjade en analys när vi hade genomfört hälften av intervjuerna därför har studien förändrats och vuxit. Därefter utformades nya frågor mot bakgrund av flera av våra teoretiska begrepp som vi använt i analysen. Thurén (2007) beskriver fenomenet på följande sätt; Man närmar sig ett fenomen med sin förförståelse, i konfrontationen tillägnar man sig kunskap och får nya sätt att se på saken. De felaktiga föreställningar man hade gör sig påmind och ens förförståelse revideras efter varje ny erfarenhet.

2.2 Urvalsförfarande

Vårt urval från början var att intervjua biologiska barn och unga i familjehem i åldersgruppen 13-17 år där familjen skulle ha ett pågående uppdrag. Vi fick dock tidigt klart för oss att om man ska intervjua barn så krävs en etikprövning, då intervjuer med barn kräver speciella sådana. Inom ramen för denna studie fanns inte tid för det vilket innebar att vi behövde ändra vårt urval. Givet studiens syfte och dess problemformulering ville vi fortfarande intervjua biologiska barn i familjehem men omformulerade urvalet till ungdomar över 18 år och hemmaboende tillsammans med det placerade barnet. Vårt syfte med att familjen skulle ha ett pågående uppdrag var att vi ville göra en studie utifrån *här och nu* perspektivet.

I vår studie har vi använt oss av ett målinriktat urval som Bryman (2015) beskriver som ett strategiskt och selektivt tillvägagångssätt där informanter som bäst kan besvara studiens frågeställningar väljs ut. En av oss tog kontakt med vänner som är familjehem för att se om de i sin tur kunde hjälpa oss. Vår ambition från början varit att genomföra tio intervjuer men då vi endast nådde upp till drygt en tredjedel av det önskade antalet utifrån beskrivet urval, behövde vi fundera ytterligare på vårt urval och även bredda vårt sätt att söka. Vi valde då att avvika från vår önskan att familjen skulle ha ett pågående uppdrag. Kontakt med Socialtjänstens enhet för familjevård togs på två orter i mellersta delen av Sverige för att se om de kunde hjälpa oss vidare. Genom dem fick vi glädjande nog en respondent som i sin tur genererade i ytterligare en. Efter att vi fått klartecken från våra privata kontakter samt Socialtjänsten att ta kontakt med aktuell respondent så skickades ett informationsbrev till denne. Därefter kontaktade vi dem via telefon för att bestämma plats och tid för genomförandet av intervjun. Vid närmare kontakt via telefon visade det sig att två av respondenterna hade flyttat hemifrån. Vi valde dock att genomföra intervjuerna då vi ansåg att de troligtvis kunde tillföra studien värdefullt och relevant innehåll.

En begränsning vi gjort är att vi valt bort jourfamilj då ett placerat barn i en jourfamilj endast stannar i max fyra månader och därmed tänker vi att syskonrelationen endast blir kortvarig. Det var svårare än vad vi trodde att få tag i respondenter och därför har vi ändrat vårt urval ett flertal gånger. Det har varit mycket fram och tillbaka och det har krävts flexibilitet och följsamhet från oss.

Vårt urval och empiriska material består härmed av data som vi samlat in genom kvalitativa intervjuer av semistrukturerad karaktär. Totalt genomfördes intervjuer med nio respondenter i åldrarna 18-26 år, sju av dessa är hemmaboende och två har flyttat hemifrån. Av de nio respondenterna har sju av dem pågående uppdrag. Då ett par av respondenternas familjer tagit emot flera barn har vi valt att fokusera på när det första barnet kom till familjen. Respondenterna har emellertid valt att tidvis prata om sina andra syskon. När de talat om deras positionsbyten har det dock alltid varit i relation till det första barnet då familjen blev familjehem.

2.3 Etiska överväganden

I forskning handlar det ofta om att väga intressen mot varandra (Vetenskapsrådet, 2011). För vår del

handlade det om att vi ville få svar på våra forskningsfrågor mot intresset för våra respondenter att skyddas mot insyn i sitt privatliv. Att studera ungas upplevelser av sin syskonposition är förenat med flera etiska dilemman som vi behövt ta ställning till. Vi ville samtala med dem genom semistrukturerade intervjuer och på det sättet fånga deras uppfattningar kring ämnet. Utifrån detta har vi diskuterat vilka risker vi eventuellt utsätter våra respondenter för genom att intervjua dem och kom fram till följande:

- Den unga kunde potentiellt sett uppleva det jobbigt att tala om något som de uppfattar svårt. En förändrad syskonposition kan innebära konkurrens och en känsla av att bli åsidosatt. De blev därför påmind om att det var frivilligt att delta och vi åtog oss att fortlöpande under intervjun ge den unga möjligheten att pausa eller avbryta deltagandet.
- Det kan finnas en risk att personer kan komma att känna igen dem på beskrivningarna i studien. Vi bedömde dock att risken är låg då vi bytt ut respondenternas namn och vissa beskrivningar har förvanskats samt andra personliga detaljer har utelämnats. Respondenterna fick nya namn i studien. Oaktat detta finns risken att personer i deras närhet kan identifiera dem trots denna oidentifiering då vi endast intervjuat ett fåtal och flera kan känna till deras medverkan eftersom vi fått tag i respondenterna via bekantas bekanta samt via Socialtjänsten. Vår ambition har ändå varit att så långt det är möjligt att anonymisera de medverkande.

Vi har beaktat de etiska riktlinjer som dels återfinns i lag (2003:460) om etikprövning av forskning som avser människor, där syftet är att skydda de människor som deltar i forskning dels Vetenskapsrådets etiska regler. Utifrån den lagstiftning som finns gällande forskningsetik har Vetenskapsrådet (2011) publicerat fyra allmänna krav att beakta vid forskning; informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet samt nyttjandekravet. *Informationskravet* innebär att vi är skyldiga att informera de som medverkar i forskningen om vårt syfte med studien. Vi har skriftligen informerat våra respondenter om vad studien syftar till samt före och under intervjutillfällena muntligt svarat på eventuella frågor. Vi har i brevet försökt säkerställa att alla så långt som möjligt förstått innehållet genom att vara sakliga och använt ett begripligt språk. Samtliga respondenter har informerats om på vilket sätt som vår studie ska användas; att det är en uppsats som kommer att publiceras. *Samtyckeskravet* innebär att de som medverkar själva bestämmer om de vill vara med och att de när som helst kan välja att avbryta. I det brev som skickats ut till respondenterna informerades de om att deltagandet är frivilligt och att de när som helst kunde avbryta. De fick fylla i en samtyckesblankett som bifogats informationsbrevet. Under intervjuerna frågade vi om de ville fortsätta eller avbryta och de fick också information om att det inte skulle få några negativa följder att avbryta. *Konfidentialitetskravet* innebär att respondenternas uppgifter förvaras säkert och att vi som författat studien ser till att obehöriga inte får tillträde till materialet. Det har vi gjort genom att spara materialet i en låst excel-fil där endast vi har tillgång till lösenordet. Vi har så långt som möjligt sett till att ingen obehörig får tag i materialet. Intervjupersonerna har vi kodat om med nya namn och namn som nämns i intervjun har bytts ut vid transkriberingen. Detaljer som kan röja identiteten har tagits

bort eller förvanskats. *Nyttjandekravet* innebär att det insamlade materialet endast används för vårt forskningsändamål, det vill säga att det endast används för att uppnå syftet med vår studie. När studien är godkänd ska vi radera allt inspelat material och transkriberingarna.

2.4 Intervjuformer

Med utgångspunkt från vårt syfte, formuleringen på våra frågeställningar samt vår problemformulering ansåg vi att kvalitativa *semistrukturerade intervjuer* lämpade sig bäst för vår studie. Larsson (2009) menar att den kvalitativa undersökaren försöker nå kunskap mot bakgrund av den andres uttryck, egna ord, beskrivningar, minnen och tankar. Genom våra respondenters berättelser om sina erfarenheter tänker vi att vi på bästa sätt åskådliggör de konsekvenser uppdraget kan få när det sker förändringar i syskonskaran. Rubin och Rubin (1995, refererad i Bryman, 2015) menar att de flesta forskare använder sig av begreppet kvalitativ intervju för att beskriva både de ostrukturerade och semistrukturerade intervjuformerna. En intervju av semistrukturerad karaktär utgår oftast från teman som berör det aktuella området. Intervjuaren utgår från en så kallad intervjuguide där frågorna inte behöver ställas i den ordning intervjuguiden är utformad och frågor som uppkommer under intervjutillfället får ställas. En flexibel intervjuprocess krävs där tyngdpunkten bör ligga på den person som blir intervjuad och hur denne tolkar och uppfattar intervjufrågorna. I en intervjuguide ges utrymme för att ställa uppföljning och sonderingsfrågor. Bryman (2015) menar att självaste idén med den typen av frågor är att få intervjupersonen att svara mer utförligt och detaljerat utifrån de teman som presenteras. Här behöver man som intervjuare vara observant på att ens eget tycke eller personliga egenskaper inte påverkar de följdfrågor man ställer som till följd kan påverka respondentens svar. Vi har utgått från vår intervjuguide då vi intervjuat våra respondenter. Den var indelad i teman och vi hade för avsikt att behandla dem alla. I vissa fall var det lättare att hålla fokus och i andra fall svårare. Respondenterna hade olika erfarenheter och svarade olika utförligt. Vi har haft för avsikt att låta intervjupersonerna tala fritt men har fått återgå till intervjuguiden för att se till att vi fått svar på de frågor som vi ämnat besvara i studien. Då vi är två som genomför studien anser vi att ett visst mått av struktur ändå krävs för att vi ska kunna jämföra våra intervjuer och bearbeta materialet på ett trovärdigt sätt. Förutsättningen för att upprätthålla neutralitet har därmed ökat. Kvale och Brinkmann (2014) menar att kunskap konstrueras i interaktionen mellan respondenten och intervjuaren. De menar vidare att då det är forskaren som kontrollerar och definierar situationen utifrån de frågeställningar denne har, så sker aldrig samtalet på ett likställt plan. Med hänsyn till det så är vi medvetna om att vi som intervjuare sitter på en viss makt. Att inte vara påträngande i samtalet men samtidigt aktiv tänker vi är en svår jämvikt att bevara. En kvalitativ intervjusituation kan upplevas motsägelsefull då intervjuaren å ena sidan ska vara öppen och mottaglig för både det som sägs och inte på ett förutsättningslöst sätt, samtidigt som den också ska vara väl påläst inom området för att kunna genomföra ett bra samtal (Bryman, 2015, Larsson, 2009).

Kvale och Brinkmann (2014) beskriver att det inom den kvalitativa intervjun inte finns så många

standardiserade eller strukturerade procedurer att tillgå vilket i tur leder till att ett flertal metodbeslut behöver tas fortlöpande under självaste intervjun. De menar att detta kräver att man som intervjuperson besitter en viss kunskap inom området, innehar praktiska färdigheter samt ett personligt omdöme i situationen. Här tänker vi att genom att vi båda har erfarenhet inom området utifrån olika infallsvinklar kan dra nytta av den erfarenheten och kunskapen i våra samtal. Att vi dessutom intervjuade våra respondenter med ett par veckors mellanrum gjorde att vi kunde vässa frågorna och ställa följdfrågor som vi sett att andra intervjupersoner kunnat fördjupa sig i. Då två av våra respondenter valde att svara på intervjufrågorna via mail avvek dessa från det semistrukturerade sättet att intervjua. Istället blev dessa två intervjuer *strukturerade intervjuer i enkätform*. Bryman (2015) menar att ”en strukturerad intervju är i många, kanske de flesta, avseenden en sorts enkät som administreras av en intervjuare” (s.227). Samma underlag vi använde oss av vid våra intervjuer på plats skickades via mail till respondenterna då vi ansåg att instrumentet det vill säga frågorna var så pass tydligt formulerade. I dessa intervjuer kunde vi som forskare inte använda oss av eventuell sondering och följdfrågor då vi inte var på plats, vilket kan ha resulterat i att viktig information gick till spillo. Vi kom överens med de två respondenterna att både de och vi kunde höra av oss via telefon vid frågor och förtydliganden. I en kvalitativ metod beskrivs ofta individer eller den studerande situationen ur ett helhetsperspektiv. Här är det nödvändigt att göra vissa distinktioner då det är svårt att studera ett fenomen eller en situation ur alla dess möjliga perspektiv (Larsson, 2009). Vi har i vår intervjuguide utformat frågor utifrån teman för att på så sätt avgränsa och underlätta vår analys av empirin. För att få en bild av den kontext som våra respondenters berättelser utspelar sig i handlade det första temat om att intervjupersonerna skulle beskriva sin familj utifrån familjemedlemmar, boende och aktiviteter.

2.5 Utskrift av intervjuer

Att transkribera intervjuer i större mängder är ett tidsödande arbete men om kvalitén på bandspelaren som används vid intervjutillfället är god så minskar det stressen som ofta upplevs vid transkribering (Kvale & Brinkmann, 2014). För att öka förutsättningarna till att få så bra inspelningsmaterial som möjligt och på så sätt underlätta transkriberingsprocessen har vi använt oss av diktafon med mycket god ljudupptagningsförmåga. Det insamlade materialet, det vill säga intervjuerna har transkriberats samma dag som utförandet. ”Forskare som skriver ut sina egna intervjuer lär sig mycket om sin egen intervjustil; i viss utsträckning bär de med sig de sociala och emotionella aspekterna av intervjusituationen under utskriften och har därmed redan inlett analysen av meningen i det som sades” (Kvale & Brinkmann, 2014, s. 196). Därför valde vi att samma person som genomförde intervjun var densamma som också transkriberade den. Vid utskrift av intervjuer finns ingen allmänt giltig kod eller form. Däremot menar Kvale och Brinkmann (2014) att det finns vissa aspekter att ta hänsyn till beroende på vilken avsikt forskaren har med utskriften. Vår avsikt med materialet var att våra intervjupersoners erfarenheter skulle ligga till grund för vår analys. Det var då angeläget att få

med så detaljerade berättelser som möjligt. Vi har i transkriberingen skrivit ned skratt, talspråk och pauser. I resultatdelen har vi dock valt att skriva om de utvalda citaten något i syfte att få texten mer läsvänlig. Exempelvis kan en mening som sett ut som följande: “Hmm, ja, men alltså, typ såhär, att det blev ju inte som jag tänkte” omformuleras till: “Hmm, alltså, det blev ju inte som jag tänkte.”

2.6 Bearbetning av data

Redan vid transkriberingen av intervjuerna startade vår bearbetning av data. Det visade sig vara till hjälp att vår intervjuguide var indelad i teman då det transkriberade materialet blev lättare att överskåda. När utskriften av intervjuerna var färdigställda och vi hade materialet framför oss sökte vi efter likheter, olikheter och teman i respondenternas svar. Genom att läsa varandras och våra egna transkriberingar ett flertal gånger möjliggjorde vi att få syn på aktuella teman och så småningom teori med teoretiska begrepp. Under hela vårt analytiska arbete har vi återgått till empirin i den utskrivna formen ett flertal gånger och för varje gång har vi inlett en ny diskussion baserat på nya upptäckter och infallsvinklar. Vi har genom att betrakta materialet från olika infallsvinklar; dels utifrån respondenterna men också utifrån olika tänkbara teorier, försökt finna den mest lämpliga teorin för att förstå våra respondenters svar. Kvale och Brinkmann (2014) menar att det finns verktyg som kan underlätta det analytiska arbetet och göra det mer hanterligt då det kan upplevas svårt. De beskriver bland annat begreppet *meningskoncentrering* som handlar om att på ett systematiskt sätt utläsa det centrala i respondentens berättelse för att sedan formulera och dra samman svaret till en kortare mening. Vi har valt att använda oss av det verktyget då vi ansåg att det passade vårt arbete bäst. Enligt Kvale och Brinkman (2014) sker meningskoncentrering i fem steg där de tre första stegen är beskrivna i ovanstående stycke; läsa transkriberingutskriften ett flertal gånger för att bilda helhet, nyckelbegrepp och centrala meningar uppmärksammades och markerades samt hitta de teman som är centrala och formulera dessa kortfattat så att de beskriver intervjupersonens berättelse. I det tredje steget framträdde ett flertal av de valda citaten i vår studie. De två sista stegen innebär att man som forskare börjar knyta ihop sitt arbete. Genom att se över studiens syfte samt plocka ut de delar som är centrala har vi här sammanställt den genomförda undersökningens resultat. Vid våra intervjuer informerade vi respondenterna om att vi skulle komma att citera en del av deras svar och frågade samtliga om de vill bli kontaktade för att bekräfta om de valda citaten stämde innan vi publicerade texten. Samtliga respondenter gav som svar att vi fick publicera citaten utan att fråga först. De utvalda citaten som finns i vår resultat- och analysdel har valts ut för att återspegla eller bekräfta de teman som framkommit samt för att tydliggöra skillnader och likheter. Trots att vår ambition varit att sprida citaten jämnt mellan våra respondenter så förekommer en del mer än andra. Det bottnar i att en del av de intervjuade har större förmåga att uttrycka sig på sådant sätt att deras svar illustrerar de utvalda teman på ett explicit sätt. De citat vi valt att använda har vi till viss del skrivit om i syfte att få en mer läsbar text (se under rubriken 2.5 Utskrift av intervjuer). Då vissa teman framträdde på tydligare sätt än andra och därmed valdes ut, har vi valt att inte använda oss av det empiriska materialet i sin helhet.

Det som inte tagits med är då våra respondenter har "svävat iväg". Vi har insett att flera begrepp går in i varandra och det har inte varit möjligt att lyfta ut begreppen eftersom de då tas ur sitt sammanhang, därför återkommer vissa begrepp under flera teman i vårt resultatkapitel.

2.7 Genomförande av analys

Watt Boolsen (2007) menar att analysen handlar om att göra det möjligt att se förhållanden mellan enskilda delar i materialet. "Att analysera är att skilja mellan saker och ting och att titta på dem – såsom i ett pussel – och så kombinera dem till nya figurer: Skulle vi också kunna göra på ett annat sätt? Vad betyder det nya mönstret? Är det intressant? Är det sant?" (s. 10).

När vi transkriberat vår empiri, funnit mönster och tematiserat så analyserades den. Att transkribera intervjuerna direkt efter att de genomförts har för vår del betytt att vi kunnat bearbeta texten tidigt. Då den av oss som genomförde intervjun var densamma som transkriberade den så fick vi lov att skicka materialet till varandra för att vi båda skulle få möjlighet att genomläsa texten vilket inneburit att vi löpande har analyserat vårt insamlade material. När ett par av intervjuerna var genomförda och transkriberade började vi skönja mönster i svaren vilket fick till följd att vi omarbetade intervjuguiden. Guiden fick flera nya frågor som relaterades till de teoretiska begrepp som vi börjat använda i vår löpande analys. Patel och Davidson (2011) menar att det finns flera fördelar med att påbörja analysen tidigt i processen eftersom det ger idéer om hur man kan gå vidare med nästa intervju. En annan fördel med att påbörja analysen tidigt är att intervjun är aktuell i minnet och förhållandet till sitt material blir mer levande. Vårt analysarbete har krävt ett flexibelt förhållningssätt. Vi har å ena sidan läst igenom materialet för att finna teman och å andra sidan studerat detsamma utifrån teoretiska begrepp. Dessutom gjorde vi valet att analysera empirin med tidigare forskning vilket betyder att vi i materialet möjligtvis sett sådant som är uppenbart. Givet våra centrala utgångspunkter att det spelar roll vilken position man har i syskonskaran, så har vi riktat vår uppmärksamhet till de berättelserna. Kvale och Brinkman (2010) menar att det finns invändningar mot detta arbetssätt då olika tolkare finner olika innebörder av intervjumaterialet, det vill säga att analysen inte är objektiv. Då är man således ute efter en enda sanning, den sanna bilden av verkligheten. Dock tillåter kvalitativa metoder flera rättmätiga tolkningar av en text där forskaren gör vissa antaganden om texten och därför påverkar denne delvis den kommande analysen.

Då vi är två som skriver denna studie har vi fått resonera om texterna. Vissa teman har vi båda sett klart medan andra mönster sakta format sig och på det sättet har det varit nödvändigt att enas. Vi valde tre olika teorier att analysera empirin med. Dels ansåg vi att begreppen position och roll var användbara för att förstå respondenternas upplevelser av sin roll att agera syskon. Dels ansåg vi att begrepp från syskonteorin kunde problematisera den förändring som det innebar för våra respondenter att ta uppdraget som familjehem samt att begrepp från systemteorin kunde hjälpa oss förstå familjekontexten.

2.8 Metoddiskussion

Vi har gjort flera val som fått konsekvenser. Designen på studien har förändrats från idé till färdigt resultat ett flertal gånger. Vi hade en idé redan innan vi satte igång med studien om att undersöka de biologiska barnens situation i familjehem. Som tidigare nämnts baserar sig studiens resultat på intervjuvar från nio biologiska barn i familjehem där sju av dessa intervjuades på plats och två av dem fick svara på frågorna via mail. Vi hade för avsikt att intervjua alla personligen men då två av respondenterna bodde så pass långt bort från oss tog vi beslutet att genomföra dessa skriftligen. Vi tror att variationen på vissa svar delvis kan bero på att vi använt oss av olika metoder. Flera av de mer utvecklade berättelserna framkom vid intervjuerna där vi kunde ställa följdfrågor. När vi fick tillbaka svaren av de skriftliga intervjuerna tror vi oss se ett visst mått av motstånd där en av respondenterna uppfattat våra frågor provocerande. Risken för feltolkningar ökar då man inte är närvarande fysiskt och kan förklara en fråga som uppfattats fel. Vi har aldrig haft för avsikt att utmana deras upplevelser eller ifrågasätta respondenternas relationer. Vid en kort jämförelse mellan de två sätten föredrar vi intervjuerna även om vi anser att de skriftliga svaren bidragit med värdefull kunskap. Fördelen med en semistrukturerad intervju istället för en strukturerad är just möjligheten att utveckla resonemang och låta intervjupersonerna gå in på vad som där och då anses vara sidospår men som i efterhand kan vara relevanta. Det hade varit spännande med fokusgrupper eller diskussionsgrupper. Möjligen hade vissa respondenter inte varit lika fåordiga då och vi kanske hade fått se en större variation bland svaren eftersom de skulle befinna sig i en grupp med andra i samma situation. Eller precis tvärtom, att de inte skulle kunna tala fritt för att det fanns personer som var i samma situation som skulle kunna döma dem. Hade vi istället använt oss av enkäter hade de varit helt anonyma även för oss. Vi anser dock att det var positivt med semistrukturerade intervjuer då vi haft möjlighet att följa upp direkt med följdfrågor och kunnat be om ytterligare beskrivningar eller exempel när vi fått ta del av intressanta tankegångar och berättelser.

I vårt empiriska material är övervägande uttalanden positiva och vi tänker att det kan finnas flera orsaker till det. Då en av våra frågeställningar handlar om att synliggöra vad som upplevs positivt med förändringen kan våra respondenter upplevt att de ville svara "rätt" på de frågor som ställts. Risken finns att de har svarat som de tror att vi vill höra. En annan anledning kan vara att de inte vill vara alltför utlämnande gentemot sin familj eller sitt fostersyskon, eller både och. Ytterligare en aspekt kan handla om att de vill skydda sig själva. Flertalet av våra respondenter har ett pågående uppdrag och för att kunna hantera situationen väljer man att se möjligheterna och hanterar därmed uppdraget från ett positivt perspektiv. Vi har dock upplevt att våra respondenter har kunnat ge exempel på situationer som visat på både positiva och negativa erfarenheter och att de gett en bild av den komplexitet som råder, därmed har vi fått en nyanserad helhetsbild.

2.9 Reliabilitet, validitet och generaliserbarhet

Larsson (2009) menar att den kvalitativa forskaren i sig både ska agera tolkande och vara ett

mätinstrument då data ska analyseras, vilket kan innebära att två forskare kan tolka empiri på skilda sätt. Då vi är två studenter som genomför studien tillsammans är vi medvetna om att reliabilitet- och validitetsbegreppen kräver att resoneras kring.

För att uppnå god *reliabilitet* innebär det att de mätningar man gjort ska kunna upprepas av annan forskare. Forskaren ska kunna använda sig av samma metod och urval som föregående forskare och därmed komma fram till samma resultat (Bryman, 2015). Kvale och Brinkman (2014) menar att då en kvalitativ intervju bygger på samspel mellan forskaren och respondenten så är det nästintill omöjligt att få likadana svar vid upprepning av studien av annan forskare. Utifrån innebörden av de förklaringar som ges gällande reliabilitet har vi diskuterat hur vi på bästa sätt närmar oss så god reliabilitet som möjligt i vår studie. Vi tänker att begreppet handlar om kvalitén och pålitligheten på de mätinstrument vi använt oss av, det vill säga teknisk utrustning och vi som forskare. Vad gäller teknisk utrustning har vi vid intervjuer främst använt oss av diktafon där mikrofon och ljudkvalitén varit mycket bra, vi har därmed kunnat transkribera i sin helhet. När det kommer till kvalitén på oss forskare har vi genom att beskriva vår förförståelse gett dig som läsare en bild av våra tankar kring ämnet, vår bakgrund och vår erfarenhet. Vi har genom vår beskrivning av förförståelsen varit öppna med våra föreställningar och inte försökt dölja de fördomar vi har. Vår förmåga att göra bra intervjuer tänker vi är ytterligare en aspekt inom området reliabilitet. För att öka förutsättningarna att få så god kvalitet som möjligt i intervjuerna har vi tillsammans efter varje intervju diskuterat och reflekterat, dels över innehållet men främst över oss själva som intervjuare. Då två av intervjuerna genomfördes via mail kan därmed innehållet ha påverkats. Våra intervjufrågor var tydligt formulerade, men främst tänkt som ett verktyg till oss som skulle intervjuas då den är semistrukturerad. Eventuella förtydliganden som en intervjuguide kan tänkas behöva skedd därav inte på ett spontant sätt som i ett samtal, inte heller kroppsspråk och ansiktsuttryck kunde påverka.

Validitet innebär att man studerat det man avsett att studera (Bryman, 2015). Kvale och Brinkmann (2014) menar att ”Det finns ingen sann, objektiv omvandling från muntlig till skriftlig form” (s. 202-203) och därför kan det i kvalitativa studier även vara svårt att mäta validiteten. Ett konkret sätt att närma sig god validitet tänker vi handlar om att du som läsare ska uppleva en transparent känsla när du tar del av vår studie. Här är det av vikt att vi som författar denna studie redogör för alla moment i studien såsom urval, förförståelse, datainsamling, analys och så vidare. De överväganden vi behövt göra och förklaring varför dessa gjorts har tydligt redovisats. Som forskare krävs det också att man har fokus på den huvudsakliga forskningsfrågan från början till slut. Genom att påminna sig om studiens frågeställningar samt syfte under hela processen så undviker man som forskare att tappa tråden och ökar därmed förutsättningen för god validitet (Kvale & Brinkmann, 2014).

Inom all forskning är frågan om *generalisering* av resultatet central (Elofsson, 2009). Vad gäller generaliserbarhet från intervjustudier så menar Kvale och Brinkman (2014) att en vanlig invändning gentemot det är att det oftast är för få respondenter som deltar för att resultatet ska kunna generaliseras. I vår studie har vi intervjuat nio respondenter och utifrån ovanstående beskrivning så är

empirin inte tillräcklig för att kunna generaliseras. Vi är medvetna om att de personer vi intervjuat inte kan stå för alla biologiska barns upplevelser och tankar inför sitt uppdrag som syskon i familjehem. Däremot menar vi att resultatet från denna studie ger en hint om vad som kan hända i ett sammanhang där man förändrar syskonpositionen. Den generaliseringsform vi använder oss av i vår studie är en *analytisk generalisering*. En sådan generalisering bygger på att man som forskare jämför och analyserar olikheter och likheter mellan situationer (Kvale och Brinkmann, 2014). Vår ambition har varit att försöka se de allmänna olikheterna och likheterna i de ungas berättelser och därigenom åskådliggöra hur biologiska barn i familjehem kan tänkas erfara sin position.

3. Kunskapsöversikt

I detta avsnitt presenterar vi hur vi gick tillväga när vi sökte kunskap inför studien för att sedan redogöra för den forskning vi fann relevant. Vi har valt att dela upp den tidigare forskningen genom att presentera varje forskningsresultat för sig. Avslutningsvis sammanfattar vi slutsatserna i den tidigare forskningen.

3.1 Litteratursökning

Litteratursökningen sker ofta i ett tidigt stadium i en forskningsprocess. Dels för att få kunskap om kunskapsläget inom ens ämne och dels för att finna relevant litteratur som är aktuellt i ens egen studie då den tidigare forskningen kan användas som referensram (Bryman, 2015). Tidigt i processen genomförde vi en sökning för att ta reda på hur kunskapsläget ser ut inom ämnet biologiska barn i familjehem samt se om det gjorts några studier där man fokuserat på deras syskonposition. För att skapa oss en bild av hur tidigare forskning sett ut på området har vi sökt litteratur och vetenskapliga artiklar på ett systematiskt sätt. Sökorden kombinerades på ett flertal olika vis för att öka möjligheten till att hitta de mest relevanta studierna inom området. Sökningen gjordes både efter nationell och internationell forskning. Vi fann inga tecken på att man använt syskonposition i detta syfte. Det vi fann var ringa men aktuellt, likafullt insåg vi tidigt att de artiklar som kom upp var desamma som vi sett andra studenter använda i sina b- och c-uppsatser. Redogörelsen för hur vi gick tillväga bifogas uppsatsen, se Bilaga 4.

3.2 Tidigare forskning

Nedan redogör vi för tidigare nationell och internationell forskning inom ämnet biologiska barn i familjehem. Inom den nationella forskningen fann vi Ingrid Höjer (2004, 2006) och Monica Nordenfors (2006) studier. De har tillsammans bedrivit forskning inom området men också var och en för sig. I den internationella forskningen fann vi två relevanta peer reviewede artiklar från USA. En av dem är skriven av Carol Kaplan (1988) och den andra är skriven av Denice C. Poland och Victor Groze (1993), båda har publicerats i *Child & Adolescent Social Work Journal*.

3.2.1 Att leva med fostersyskon

Ingrid Höjer är en forskare som riktar sig mot den sociala barnvården och särskilt engagerar sig i de biologiska barnen i familjehem. Monica Nordenfors har sedan år 2001 bedrivit forskning som berör barn och unga med utgångspunkt i barndomssociologi. År 2005 genomförde de tillsammans en undersökning som resulterade i boken "Att leva med fostersyskon". I studien deltog närmare 700 barn och unga som var biologiska barn i hem som agerade familjehem. Syftet med studien var att belysa, uppmärksamma och låta de biologiska barnen komma till tals genom att ta del av deras egna berättelser och upplevelser. Familjehemsplaceringar är en av de mest använda insatserna inom social barnvård, därför menar Höjer och Nordenfors "Att arbeta med utgångspunkt från ett barnperspektiv bör vara en självklarhet för dem som arbetar med utsatta barn inom Socialtjänsten, men det bör också

vara lika självklart att ha ett barnperspektiv även när det gäller andra barn vars liv kommer att bli påverkade av de åtgärder som Socialtjänsten initierar, till exempel fosterföräldrars egna barn” (2006, s. 17). De menar vidare att begreppet barnperspektiv bör användas, tolkas och kombineras på två olika sätt i arbetet med barn inom socialtjänsten. Dels behöver den vuxne ha som avsikt att ha barnet som utgångspunkt dels behöver den vuxne försöka se världen genom barnets ögon. Barnperspektivet innebär att utgå från hur barnen själva uppfattar sin verklighet. Studien hade fyra frågeställningar som i korthet handlade om; barnens upplevelser av att vara familjehem, relationen mellan barn-mor respektive barn-far, relationen mellan barnen och det placerade barnet samt barns uppfattningar om hur de uppmärksammas av Socialtjänsten (Höjer & Nordenfors, 2006). Vi har valt att lyfta ut de resultat som vi anser är av betydelse för vår uppsats då de relaterar till relationer, förväntningar och syskonposition.

I studien framkom att de barn och unga som varit betydligt äldre än de barn som placerades i deras familj upplevde sig särskilt positiva till sina fostersyskon. En respondent beskrev att hon alltid varit yngst och därmed fått mest uppmärksamhet i sin familj. Hon berättade att hon längtat efter småsyskon och att hon med tiden vände sig vid att få mindre uppmärksamhet. Vad gäller konflikter och att visa ilska uttryckte nästan en fjärdedel av respondenterna att det var lättare att uttrycka negativa känslor gentemot biologiska syskon än mot fostersyskon. De yngsta respondenterna samt de respondenter som var nära i ålder till sina fostersyskon uttryckte att det var lättare att bråka med sina biologiska syskon då de upplevde att det fanns förväntningar från föräldrarna att inte bråka med fostersyskonet. Resultaten från studien visar på en spännvidd av svaren gällande hur relationen till de biologiska syskonen påverkats. Drygt hälften av de svarande menade att deras relation till de biologiska syskonen inte påverkats och att oavsett om de är biologiska syskon eller inte så ses de som familjemedlemmar. I en del av svaren framkom att relationen inte påverkats då de själva och deras biologiska syskon var äldre än de barn som var placerade hos dem. De menade att ålderskillnaden bidrog till att relationerna inte förändrades. Respondenterna som var jämnåriga med sina fostersyskon uttryckte att det var svårare att relatera till dem och att det var ansträngande. Förklaringar som lyftes var att äldre barn kan vara mer positiva till att ta hand om yngre syskon och att konkurrensen inte är lika stor om ålderskillnaden är större då barnens behov skiljer sig åt större utsträckning. I svaren framkom att en ålderskillnad på fem till sex år verkar vara positivt. En del av deltagarna uttryckte att det var skönt att det placerade barnet var yngre än dem själva och menade att de blivit mer självständiga och fått eget ökat utrymme. Detta uttrycktes framförallt i den fråga som handlade om fördelar med att dela sina föräldrars tid. Ytterligare resultat från studien gällde de biologiska barnens uppfattning om vilka förväntningar som deras föräldrar hade på dem. Det framkom att ju mindre ålderskillnad mellan de biologiska barnen och det placerade barnet desto högre förväntningar att de skulle vara med sitt fostersyskon (Höjer & Nordenfors, 2006).

3.2.2 Att dela sina föräldrar med fostersyskon

Ingrid Höjer (2004) publicerade en artikel där hon redogör för de biologiska barnens upplevelser i familjehem. I studien som artikeln tar avstamp ifrån tydliggörs att de biologiska barnens upplevelser av sin roll som syskon i familjehem är unik för varje individ. Att gå från familj till fosterfamilj upplevs olika för olika familjer och på olika sätt inom en familj. Mångfalden av svar är stor bland de biologiska barnen; från enbart positiva upplevelser i ena änden till enbart negativa i den andra. I resultatet framkommer att åldersintervallet mellan fosterbarnen och de biologiska barnen hade betydelse för relationen dem emellan. Då ålderskillnaden var mindre riskerade barnen att *agera på samma arenor* vilket medförde att de konkurrerade om samma vänner, samma saker och om uppmärksamhet från föräldrarna. De biologiska barnen i studien kunde berätta om situationer då fostersyskonen ville vara som dem, se likadana ut, bete sig på samma sätt etcetera. Höjer (2004) kallar företeelsen för identitetsstöld. Att vara förebild blev i vissa fall något negativt för de biologiska barnen. I studiens resultat framgår att ju större åldersskillnad mellan det biologiska barnet och fosterbarnet desto bättre relation. Resultaten pekade också på att könen på barnen spelade roll. I studien svarade flickor i större utsträckning att de tog hand om sina fostersyskon mer än vad pojkarna gjorde. Oavsett kön så berättade de biologiska barnen att de fått mindre tid med sina föräldrar. Ett flertal barn i studien beskriver att de inte ville berätta för föräldrarna om sina eventuella problem eftersom det alltid fanns någon annan som hade tyngre problem. Höjer (2004) fann att de krav som de biologiska barnen upplevde sig ha; att ta hand om sina fostersyskon, både kom från dem själva och deras föräldrar. I de berättelser som ungdomarna delat med sig av i studien framkommer det att erfarenheterna av att vara familjehem till största del varit positiv. Höjer (2004) beskriver att ett av de viktigaste resultaten var att de biologiska barnen fått stora möjligheter att öva sin empatiska förmåga när deras familj blivit familjehem till utsatta barn. Hon betonar att de biologiska barnen sällan får den uppmärksamhet som de förtjänar. "Därför är det viktigt att i det sociala arbetet med familjehemsplacerade barn också uppmärksamma situationen för de barn och ungdomar som lever tillsammans med fostersyskon" (Höjer, 2004, s. 83).

3.2.3 Det reflexiva syskonskapet

Monica Nordenfors (2006) har skrivit en avhandling där syftet var att beskriva och analysera de biologiska barnens upplevelser av att växa upp i familjehem. Avhandlingen var en del av ett svenskt forskningsprojekt och bygger på insamlat material via fokusgrupper, diskussionsgrupper, intervjuer samt enkäter. Studiens resultat pekar på att hela familjen påverkas när de tar uppdraget som familjehem där de biologiska barnen ofta tar en aktiv del. Hon menar att de biologiska barnen är en heterogen grupp vilket betyder att upplevelserna varierar. En del av de biologiska barnen såg sina fostersyskon som vilka syskon som helst. Andra tar på sig ett stort ansvar för både fostersyskon och sina egna föräldrar då de sätter sina egna behov åt sidan och flera barn upplever en förlust av både tid och uppmärksamhet från sina föräldrar. Ett betydelsefullt resultat pekar på att känslan av delaktighet är

viktig i uppdraget som familjehem likaså möjligheten att påverka sin situation. Barnen förväntas att bete sig på ett visst sätt i relation till den kontext som de lever i, det vill säga i en familj som blivit offentlig med officiellt ansvar där de får vissa outtalade förväntningar på sig. "Att ingå i familjehemmet innebär implicita förväntningar på de biologiska barnen i familjehemmen, i vilka uppdragets art är av betydelse" (Nordenfors, 2006, s. 206). De tar en aktiv roll som ständigt omförhandlas inom familjen när ett fosterbarn kommer in och synen på dem själva förändras och omförhandlas också. Nordenfors (2006) fann ett spänningsförhållande mellan två synsätt på barn i sin studie; å ena sidan barnet som kompetent och där individualitet betonas, å andra sidan barnet som sårbart där det inte ska belastas med ansvar. En annan intressant iakttagelse som Nordenfors (2006) synliggjorde i studien var att flera av deltagarna uttryckte sitt ansvar på olika sätt. Vissa av dem tog mycket ansvar för sina fostersyskon medan andra ansåg att de var för unga för att göra det. En deltagare menade att hennes ändrade position från att vara lillasyster till att bli mellansyster var en positiv upplevelse. "En positiv upplevelse då hon fick bli stor samtidigt som hon inte behövde vara störst" (Nordenfors, 2006, s. 164). Nordenfors (2006) ser det som betydelsefullt att ha makt över sin situation utan att tvingas till att vara minst eller äldst. Mellanpositionen möjliggjorde således att både kunna ta ansvar och att vara beroende.

3.2.4 Familjehemsföräldrarnas biologiska barn

Kaplan (1988) menar att det har riktats alldeles för lite uppmärksamhet i tidigare forskning gentemot de biologiska barn som finns i fosterfamiljer. Hon kritiserar att det nästan inte finns någon forskning som inneburit direkt kontakt med dessa barn trots att uppdraget som fosterfamilj kan framkalla starka känslor och reaktioner hos dem. Kaplan (1988) redovisar annan forskning som bland annat belyser sambandet mellan de biologiska barnens ålder och framgångsrika eller misslyckade placeringar. Hon var således intresserad av att undersöka de psykologiska problem som uppstår hos de biologiska barnen när de har uppdraget som fosterfamilj. Kaplan (1988) har i sin studie intervjuat fosterhemsmödrar och deras biologiska barn i åldrarna sex till tolv år och kunde utifrån en utvecklingsteoretisk analys dra följande slutsatser: Hon fann skillnader mellan det yngre åldersspannet och det äldre åldersspannet; vid familjehemsplaceringar där de biologiska barnen inte fyllt åtta år så kan uppdraget anses vara mer stressande än om barnet är äldre. Hon menar att deras omogenhet kan göra dem sårbara då de yngre barnen är mer egocentriska och anses ha färre psykologiska strategier för att klara situationen i familjehemmet. De yngre barnen i studien uttryckte en rädsla för att bli övergivna av sina föräldrar om de uppförde sig illa då de hade en uppfattning att de placerade barnen blivit övergivna för att de varit "dåliga", trots att mödrarna sagt att det inte var så. Kaplan (1988) fann att även de äldre barnen gav uttryck för separationsångest främst gentemot fostersyskonen men de ansågs kunna tänka logiskt kring sin situation och förstå mödrarnas argument. De yngre barnen hade en tendens att uttrycka negativa känslor och åsikter om de placerade barnen medan de äldre inte gjorde det i samma utsträckning och de äldre visade en större empatisk förståelse och ville leva upp till

förväntningarna som deras mödrar uttryckt. Dock fann Kaplan (1988) en tendens hos de äldre barnen att de oftare hade skuldkänslor vilket hon tolkade som att de kände negativa känslor men att de utvecklat ett samvete som gör att de inte förmedlar dessa. I studien såg hon en diskrepans i mödrarna och barnens svar då det visade sig att mödrarna trodde att barnen upplevde uppdraget mer positivt än vad de faktiskt gjorde. Bland annat förutsatte mödrarna en större mognad än vad barnen var redo för och förminskade när barnen uttryckte negativa känslor. Kaplan (1988) menar att när man ska placera ett barn i en fosterfamilj så bör man vara medveten om att för yngre barn kan uppdraget bli påfrestande "In terms of foster home placements, this pilot study does seem to suggest that for the foster family's own children before age 8 the fostering situation may be more stressful than it is for older biological children" (Kaplan, 1988, s. 297).

3.2.5 Fosterhemsplaceringens effekter på biologiska barn

Poland och Groze (1993) menar att forskning utifrån fosterbarns och fosterföräldrars synvinkel varit väl utforskade men hävdar att forskning om de biologiska barnen varit begränsad. De vände sig därför till både fosterföräldrar och deras biologiska barn i sitt projekt och använde sig av frågeformulär för att undersöka vilka konsekvenser biologiska barn upplever att ett familjehemsuppdrag får för dem samt hur föräldrarna tror att familjehemsuppdraget påverkar deras biologiska barn. Forskningen bedrevs i sydöstra Iowa i USA där 51 biologiska barn och 52 föräldrar deltog. Resultatet visade att de biologiska barnen upplevde både positiva och negativa förändringar i familjen sedan de blev familjehem. Bland annat beskrev en del av respondenterna att avundsjuka uppstod gentemot det placerade barnet då det tog tid från deras föräldrar. Att de inte kunde sitta och prata med sina föräldrar som tidigare samt att aktiviteter som familjen tidigare gjort åsidosattes. Studien klargjorde att de biologiska barnen som upplevt att de fått samma uppmärksamhet som det placerade barnet var mer benägna att njuta av uppdraget som familjehem och mer villiga att acceptera förändringar i deras hem. Resultaten som framkom visade också att respondenterna till stor del upplevde att deras föräldrar pratade med dem och försökt svara på frågor innan de blev familjehem. Dock uppgav respondenterna att de skulle ha blivit hjälpta ytterligare om det ordnats träffar för endast de biologiska barnen innan uppdraget för att få ytterligare svar på eventuella frågor. Respondenterna upplevde att efter att de blivit familjehem fått mer frihet att ta egna beslut eftersom deras föräldrar tillbringar mycket tid med det placerade barnet. De hade uppfattningen att de inte gör lika mycket med familjen längre. Respondenterna beskrev hur de kommit att bli mer ansvarsfulla och fått ökad förståelse för personer med olika bakgrund. De uttryckte att de uppskattar sin egen familj mer och att de vill hjälpa andra när de får möjlighet.

3.2.6 Sammanfattning av kunskapsläget

Här sammanfattar vi de viktigaste resultaten som vi fann i den tidigare forskningen.

Gemensamt för dessa forskares uppfattningar är att de biologiska barnen i familjehem fått alldeles för lite uppmärksamhet. I den forskning som gjorts för att lyfta de biologiska barnen i familjehem framkommer att ålderskillnaden mellan de placerade och de biologiska barnen verkar vara en

betydande faktor för en positiv upplevelse. Ju större ålderskillnad desto bättre relation. Kaplan (1988) kom i sin forskning fram till att de biologiska barnen bör ha fyllt åtta år innan familjen tar emot placerade barn. Höjer och Nordenfors (2006) resultat pekar på att en åldersskillnad på fem till sex år mellan de biologiska barnen och de placerade barnen ökar förutsättningarna för en god relation. En intressant iakttagelse är att upplevelsen av familjehemsuppdraget skiljer sig åt mellan föräldrar och de biologiska barnen. Mödrarna har en uppfattning om att de egna barnen har en mer positiv inställning till uppdraget än vad de faktiskt har. Barnen uttrycker dock att uppdraget givit dem en större insikt och ökad förståelse för andra människors utsatthet. Det i särklass viktigaste resultatet torde ändå vara att de biologiska barnen i familjehem påverkas av uppdraget på många olika sätt. Ett utmärkande tema i den tidigare forskningen är att studierna syftat till att belysa de biologiska barnens uppfattningar om hur det är att vara familjehem, ingen har dock uppmärksammat vad själva förändringen i syskonskaran gjort med dessa barn.

4. Teoretisk analysram

I det här kapitlet presenterar vi det teoretiska perspektiv som ska kasta ljus över den empiri som vi samlat in via intervjuer med biologiska barn i familjehem. Föreställningen om att ens position i syskonskaran påverkar en individ gör det intressant att lyfta barnen för att förstå viktiga aspekter av att agera syskon och samtidigt ändra den position som de är vana vid. För att fördjupa förståelsen om hur de biologiska barnen upplever förändringen i och med familjehemsuppdraget har vi valt att analysera vårt resultat med hjälp av teoretiska begrepp från nedan presenterade teorier. Analysen som följer i nästa kapitel tar sin utgångspunkt med begrepp från systemteorin och syskonteorin som är en del av systemteorin, samt delar av en strukturalistisk sociologisk rollteori. Vi har även valt att lyfta in tidigare forskning där vi anser det relevant.

Sammanfattningsvis ska vi analysera vår empiri med begrepp från systemteorin för att förstå familjen som kontext; begrepp från rollteorin för att förstå den nya rollen och begrepp från syskonteorin för att förstå de biologiska barnens förändringar i syskonskaran.

4.1 Systemteori

Vi har valt att analysera vårt material utifrån några grundläggande begrepp inom det systemteoretiska perspektivet för att förstå den kontext som våra respondenters berättelser utspelar sig i. Systemteori är ett perspektiv som är återkommande inom det sociala arbetet och utgör en viktig grund för praktiker att stå på. Under begreppet systemteori finns en rad skilda teorier som till exempel informationsteori, spelteori, generell systemteori med flera. Gemensamt för nämnda teorier och fler med dem är att de använder sig av flera gemensamma grundbegrepp och att de alla sätter individen i ett sammanhang. Systemteori bygger på att en individ sätts in i ett sammanhang och en helhet där personliga och sociala faktorer samspekar med varandra (Payne, 2015, Schjødt och Egeland, 1994). För att möjliggöra studerandet av helheten i ett system krävs att man först lokaliserar vilka individer som ingår i systemet. Därefter studeras individerna och deras interaktion med varandra. ”Systemteori innebär att man ska börja med den kontext som man arbetar med och ta hänsyn till dess möjligheter och hinder med syftet att vara involverad och fundera över makt, ansvar samt tänkbara och avsedda effekter eller resultat” (Payne, 2015, s. 255). Payne (2015) menar att genom att använda sig av det systemteoretiska perspektivet kan förståelsen öka för hur en individ, utifrån dess egenskaper, väljer att agera och interagera i systemet. Det handlar således om att skapa sig en bild av hur olika system koopererar med varandra, exempelvis familjen och dess nätverk, skola och myndigheter. Enligt Schjødt och Egeland (1994) krävs det att man växlar mellan systemet i sin helhet och systemets olika delar för att öka förutsättningen för förståelse.

4.1.1 Suprasystem och subsystem

Ett system bör motsvara två kriterier för att nämnas vid ett system; dels behöver systemet fortgå under en viss tid och dels ska de individer som ingår i systemet interagera med varandra på ett sådant sätt som skiljer sig från det sätt de interagerar med andra utanför systemet. Det är viktigt att förstå

systemet som en enhet och att sätta in det i ett större sammanhang, ett så kallat *suprasystem*. Ett suprasystem kan därmed bestå av flera olika system som i sin tur har vissa gemensamma nämnare (Schjødt och Egeland, 1994).

”Ett och samma system kan vara medlem av flera suprasystem samtidigt. Med utgångspunkt i en familj kan grannarna, den socioekonomiska klassen, den utvidgade familjen och en religiös sekt vara fyra olika exempel på suprasystem. Familjens olika delar (subsystem och medlemmar) är också var för sig medlemmar av suprasystem. Sonen är medlem av ett gäng, modern deltar i en grupp på arbetsplatsen, och dottern är med i en skolmiljö” (Schjødt och Egeland, 1994, s. 49).

Subsystem används för att beskriva varje system i sig. Ett subsystem innehåller individer som gemensamt besitter vissa kollektiva komponenter som till exempel intressen, ålder, kön och så vidare. I en familj utgör subsystemet barnen, föräldrarna, makarna och relationerna dem emellan. Schjødt och Egeland (1994) poängterar vikten av att i en familj göra skillnad mellan subsystemen makar och föräldrar. Trots att det är samma personer som ingår i systemet så har de helt olika roller. Makarna-subsystemet är knutet till de båda vuxna sinsemellan och föräldra-subsystemet är relaterat till föräldrabarn relationen.

4.1.2 Struktur, öppet system samt slutet system

Hur en individ i ett system agerar i en speciell situation menar Schjødt och Egeland (1994) beror på hur systemets struktur ser ut. De menar att en individ agerar utifrån vilka förväntningar systemet har och att strukturen i ett system är föränderligt. Detta beror på att en individ inte är och inte agerar på samma sätt i alla situationer vare sig intellektuellt eller känslomässigt. I en familj är det inte bara individen i sig som förändras utan även relationerna individerna emellan samt omgivningen. I en familj rättar sig medlemmarna efter varandra, de jämkar vid behov exempelvis då konflikter uppstår och därmed förändras relationen dem emellan. Om medlemmarna i systemet tycker sig uppleva att förändringen är positiv, givande och trygg så väljer de att stanna kvar och på så vis kvarstår familjen som system trots att förhållandet individerna emellan har förändrats. ”Systemet förblir detsamma genom sin organisering men förändras genom sin struktur” (Schjødt och Egeland, 1994, s. 72). Systemet behöver påfyllning av energi för att kunna utvecklas, energi ses som resultatet av det som sker vid en förändring. Rubbningar i systemet kan komma att komplicera det hela och dessa rubbningar kan handla om familjemedlemmarna själva eller bestå i en förändring hos systemet i sin helhet. Differentiering är ytterligare ett begrepp som används inom systemteorin och handlar om den komplexitet som ett system utsätts för då en förändring sker. Det i sin tur leder till en reaktion inom andra system och leder slutligen till att systemet i sin helhet påverkas (Payne, 2015). Då en ny individ träder in i ett system, exempelvis i familjesystemet, ökar denna komplexitet. Vid en sådan förändring i en familj, intar per automatik systemet en position i att vilja återställa och skapa jämvikt. Beroende på hur familjens system är; slutet eller öppet, tar det sig an denna förändring på olika sätt. I ett slutet system är denna förändring en stor utmaning, där familjemedlemmarna får svårt att anpassa sig då deras roller är mer fasta och invanda. I ett öppet familjesystem har medlemmarna lättare att ta emot energin och anpassa sig efter den. Ett system kan inte vara, vare sig helt öppet eller helt slutet utan

skiftar oftast däremellan (Schjødt och Egeland, 1994). För att kunna uppnå jämvikt krävs att alla medlemmar i systemet verkar mot samma mål och är insatta i förändringen och vad den innebär (Payne, 2015). Wrangsjö (2009) menar att utveckling sker i faser och där måste systemet, i detta fall familjen, förnya sina funktioner och aktualisera dessa till det nya tillstånd som familjen befinner sig.

4.2 Syskonteori

Martensen-Larsen är en av förgrundsgestalterna i Norden och utvecklade teorin om hur familjeförhållanden och syskonposition påverkar en enskild människa. Martensen-Larsen var en dansk psykiatriker som kartlade femton tusen svenskars och danskars familjeförhållanden och utvecklade därmed teorin om hur syskonpositionen påverkar en individ (Martensen-Larsen & Sørriig, 2004). Schönbeck (2008) har inspirerats av Martensen-Larsen och gjort egna studier och har i sin forskning funnit mönster och samband som stärker kunskapen om att syskonpositionen är en stor del av en individ. Elisabeth Schönbeck är småbarnspedagog och beteendevetare med inriktning mot syskonpositioner. Schönbeck (2008) skriver att "Naturligtvis är föräldrarna och relationen till dem oerhört viktig och grundläggande, men ingenting lever sitt eget liv, och just föräldrarna, relationen till dem och deras relation till varje barn, påverkar i sin tur i högsta grad syskonrelationen och har stor betydelse för hur vi upplever vår barndom, och hur vi kommer att agera och bete oss i andra relationer i livet" (s. 173-174). Vi har tagit del av Martensen-Larsen och Schönbecks förklaringsmodeller och valt att fokusera på de begrepp som fokuserar på följande: *detronisering*, *åldersskillnad*, *rangkonflikt*, *pseudotvillingar* samt *syskonpositionernas karaktärsdrag* för att förstå hur den förändrade syskonpositionen påverkar de biologiska barnen i ett familjehem.

4.2.1 Detronisering

Begreppet innebär enligt Martensen-Larsen och Sørriig (2004) och Schönbeck (2008) att ett barn förlorar sin plats i centrum och ersätts av ett nytt syskon. Detroniseringen kan vara en traumatisk upplevelse då det kan upplevas både skrämmande och hotfullt att få syskon. Att det kommer in en ny människa i familjen som tar ens plats från sina föräldrar upplevs av vissa som starten på en maktkamp om att återerövra uppmärksamheten och kärleken från föräldrarna. För andra är det inte alls lika starkt utan snarare kul och spännande. I sammanhanget innebär begreppet att ett barn blir nerknuffad från sin mammas famn eftersom det finns en ny person som får den platsen. Men, genom att förbereda barnet inför vad som komma skall och ge det lika mycket uppmärksamhet som innan när syskonet väl kommit kan barnet vänja sig vid sin nya roll det vill säga rollen som storasyskon med alla de förpliktelser som det innebär. I ett längre perspektiv menar forskarna att detroniseringen kan göra att individen känner sig åsidosatt. Det är följaktligen avgörande hur föräldrarna agerar. Detroniseringen kan innebära djupa spår i en individ. "Hur djupa de blir beror på åldersfördelningen mellan barnen och förhållandet mellan föräldrarna och de enskilda barnen" (Martensen-Larsen & Sørriig, 2004, s. 26).

4.2.2 Åldersskillnad

Åldersfördelningen i syskonskaran är en avgörande faktor för hur rollfördelningen ter sig mellan

syskon. Förutom antal år mellan barnen är det antal barn i familjen som påverkar de enskilda individerna. Ju fler syskon desto mer typiska karaktärsdrag. Det betyder att ett storasyskon till flera småsyskon blir än mer ansvarsfull och dominant än ett storasyskon till endast ett småsyskon (Martensen-Larsen & Sørriig, 2004). Om det är större åldersskillnad mellan barnen är risken för att de konkurrerar om samma saker mindre (Schönbeck, 2008).

4.2.3 Rangkonflikt

I konfliktsituationer som uppstår kan begreppet *rangkonflikt* hjälpa till att förklara konflikten. Rangkonflikt kan uppstå i flera olika konstellationer, bland annat om två äldstabarn är i relation med varandra. Här handlar det om att de båda utifrån sin position är vana att bestämma och ha kontroll. Om två yngstabarn däremot ingår i en relation handlar det istället om att de båda väntar på att den andre ska ta befälet och bära relationen framåt då de själva inte är vana vid att ta ansvar och beslut. Schönbeck menar att rangkonflikt kan uppstå när familjer ombildas. När en individ som har sin identitet som exempelvis lillasyster tvingas konkurrera om denna roll kan man förklara fenomenet med rangkonflikt. Rangkonflikt kan också uppstå mellan ”dina barn och mina barn” där vuxna tar med egna barn in i en ny relation. Schönbeck menar att om båda parter har med sig barn som är i samma ålder och som har haft likadana syskonpositioner i sina tidigare familjer så kan konflikter uppstå, då de konkurrerar om samma plats. För att undvika rangkonflikt vid till exempel familjehemsplaceringar så bör man så långt det är möjligt placera barnet i en familj där denne får samma syskonposition som den tidigare haft (Schönbeck, 2008).

4.2.4 Pseudotvilling

Pseudotvilling är ett begrepp som används om syskon där åldersskillnaden är arton månader eller mindre. Martensen-Larsen var den person som myntade begreppet och han menar att ”även barn som är födda med upp till drygt två års mellanrum kan präglas av pseudotvilling-effekten” (Martensen-Larsen & Sørriig, 2004, s. 27). Han beskriver att när ett barn endast några månader gammalt får en konkurrent; en bebis i sin mammas mage, kan det få negativa konsekvenser genom att det förstfödda barnet ständigt bär på en känsla av att vara åsidosatt, även i vuxen ålder.

Med pseudotvillingar finns risken är att konkurrenssituationer uppstår. Det äldre barnet behöver vänja sig vid den nya rollen som storasyskon och det krävs både förberedelser och extra uppmärksamhet från föräldrarna (Schönbeck, 2008). Martensen-Larsen (2004) beskriver att pseudotvillingar kan bli särskilt beroende av varandra. Det kan resultera i och få som negativ konsekvens att syskonen i vuxen ålder kan ha svårt för att hitta en partner, då känslan att man byter ut syskonet kan uppstå. Ytterligare en negativ konsekvens kan vara att sjuklig svartsjuka växer fram.

4.2.5 Syskonpositionernas karaktärsdrag

Äldstabarn och *yngstabarn* är många gånger varandras motsatser. Syskon har olika strategier för att fånga föräldrarnas uppmärksamhet och kärlek och dessa strategier följer barnen hela livet. Äldstabarn fostras till ledarskap. De blir oftare bevarare av regler seder och ses som mer traditionsbundna än sina

syskon. Föräldrar fostrar dem till att prestera då de får mest uppmärksamhet när de är duktig vilket medför att de äldre syskonen blir mindre riskbenägna, men desto mer plikttrogna. Äldstabarnet ses ofta som stor och förståndig i jämförelse med sina syskon, oavsett ålder på denne. I egenskap av förstfödd blir äldstabarnet dominant och resultatnriktad då de fått ta ansvar för sig själva och sina småsyskon och jämförelsevis får de större kontrollbehov än sina syskon. Storasyskon kan ofta vara bestämda, ansvarstygda, flitiga och visa en yttre självsäkerhet. Detta förklaras med att de måste vara mer ambitiösa för att behålla sin ställning (Martensen-Larsen & Sørriig, 2004; Schönbeck, 2008). *Mellanbarnen* befinner sig mellan ytterligheterna yngstabarn som lustfyllda och äldstabarn som plikttrogna, men Schönbeck (2008) beskriver det som att mellanbarnen inte är varken eller utan snarare både och. Mellanbarnet går från att vara lillasyskon till att förlora den rollen och bli mellanbarn. Det kan vara svårt för mellanbarn att finna sig tillrätta eftersom det finns så mycket tvetydighet. Mellanbarn blir oftare sociala och lagspelare då de har fått lära sig att anpassa sig. De har fått utveckla en flexibel och medlande egenskap. Trots att mellanbarnen sägs ha lätt för förändringar kan bytet från att vara yngst till att bli mellanbarn vara svår (Martensen-Larsen & Sørriig, 2004; Schönbeck, 2008).

Yngstabarn oftast är trygga i sig själva då man inte haft samma förväntningar eller press på sig som sina syskon. Självkänslan är hög eftersom du blivit älskad för den du är och inte har behövt prestera för att få uppmärksamheten. Det yngsta barnet går oftast sin egen väg och söker utmaningar i stor utsträckning. Yngstabarnet behöver sällan ta ansvar och agerar till stor del som en individualist där man inte gärna rättar sig efter auktoriteter. Inställningen hos ett yngstabarn är att allt ordnar sig. Ytterligare egenskaper som Martensen-Larsen och Sørriig (2004) samt Schönbeck (2008) identifierat hos yngstabarn är att det oftast är kreativt, lättsamt, humoristiskt och har ett socialt beteende. I en syskonskara är det lätt att man som yngstabarn blir sedd som en livsnjutare och drömmare. Yngstabarnet kan av de andra syskonen upplevas som lat då denne inte anstränger sig mer än nödvändigt.

Schönbeck (2008) menar att ett av de typiska karaktärsdrag för *endabarn* är att det är plikttroget vilket innebär att barnet allt som oftast agerar utifrån förväntat beteende. Martensen-Larsen och Sørriig (2004) beskriver att barn som växer upp utan syskon oftast har ett större behov av kontroll än andra syskonpositioner. Schönbeck har i sin forskning identifierat egenskaper som pålitlig, välorganiserad och ambitiös som utmärkande karaktäristiska drag hos endabarn. Hon menar att det också är mer vanligt att endabarn upplevs som bortskämda. Självkänslan hos endabarn kan dock vara lägre då det är prestationer som oftast räknas och därmed istället ger ett högre självförtroende. Endabarnet är ofta ansvarsfullt och tar sitt ansvar vid konflikter, detta utifrån att barnet inte är van att ha någon annan att skylla på såsom syskon. Endabarnet deltar oftast inte i gruppaktiviteter i samma utsträckning som andra syskonpositioner utan iakttar hellre.

4.3 Rollteori

En annan teori som vi valt att hämta begrepp från för att förstå vår empiri är teorin om roller som har rötter i en strukturalistisk sociologi och är en beskrivning om hur roller skapas inom sociala relationer. Centrala begrepp i teorin är *roll*, *bakre främre* och *bakre region*, *position*, *förväntningar* samt *beteende*.

4.3.1 Position, förväntningar och beteende

Rollbegreppet härstammar från Erving Goffmans teori där han använder sig av teatermetaforer. Situationer där människor agerar efter hur de förväntas kan liknas vid en skådespelares agerande på scenen, eller scener, då vi agerar olika i olika situationer. Social roll definieras som att en person med en viss position eller ställning försöker leva upp till de förväntningar som finns på den positionen. De sociala rollerna eller beteendet styrs av positionen och det sociala sammanhanget (Giddens & Sutton, 2014).

Det finns således olika *positioner* i samhället, exempelvis storasyster eller lärare. Dessa positioner fordrar andra positioner, en storasyster är det i förhållande till en lillasyster, en lärare är det i relation till sina elever. Man är följaktligen något i förhållande till något annat. Det finns *förväntningar*, normer och regler, för hur en person i den positionen ska agera. Dessa kan vara både explicita och implicita. Människans *beteende* kan ses som en produkt av de förväntningar som kommer med positionen (Trost & Levin, 2010). Vi tolkar det som att man går från att vara lillasyster hemma i familjen till att bli elev i skolans lokaler. Det för med sig olika förväntningar på de olika rollerna eftersom de utspelar sig i olika kontexter, men ändå är det samma person. Man har således olika positioner i den sociala ordningen i olika kontexter med skilda förväntningar. Man bemöter andra så som krävs av en och man blir bemött på det sätt som folk uppfattar att man ska bemöta en person som innehar en specifik position. Enligt Giddens och Sutton (2014) skiljer sig en tillskriven position och en förvärvad position sig åt. Den tillskrivna tilldelas på biologisk grund och kan vara exempelvis kvinna och ungdom. Den förvärvade positionen åstadkommer man själv, exempelvis lärare eller familjehem.

4.3.2 Roll, främre region och bakre region

Då Goffmans använder sig av terminologi från teatern användes begrepp som främre och bakre regioner för att förklara olika miljöer där människans sätt att vara varierar. De främre regionerna är de situationer där människan presenterar sig framför och agerar med andra människor. Där samarbetar vi med andra. Det kan vara en tillställning i vardagsrummet, en offentlig plats eller ens arbetsplats. Det är där vi har en formell roll, där upprätthåller man normer och regler och agerar efter de sociala regler som gäller för platsen och situationen. De bakre regionerna fungerar som teaterns kuliss. I den bakre regionen är vi privata och här kan vi förbereda oss för ett framträdande. Det är ofta i våra hem, men hemmet kan också innehålla främre och bakre regioner där bad- och sovrum tillhör de senare. När man befinner sig här kan man ge utlopp för de känslor och beteenden som man annars håller tillbaka i den

främre regionen. Den bakre regionen präglas av förtroende och det är bara ett fåtal människor som har tillträde till denna region (Giddens och Sutton, 2014).

5. Resultat

Nedan presenterar vi vår empiri utifrån sju teman;

- *öppna familjer?*
- *förberedelser inför en ny position*
- *förändringens verkan*
- *med uppdraget kom ansvar*
- *effekten av syskon i nära ålder*
- *positionsbyte samt*
- *tankar om uppdraget.*

Tema ett, tre och sex svarar mot frågeställning ett; Hur upplever de biologiska barnen förändringen i syskonskaran?

Tema två, fyra, fem och sju svarar mot frågeställningen två; Vad i förändringen upplevs som positivt och vad i förändringen upplevs som negativt?

Alla teman berör frågeställning tre; Vad avgör hur de biologiska barnen reagerar som de gör?

Efter att vi presenterat vårt empiriska resultat följer vår analys av datan. Analysen utgår från de begrepp och den tidigare forskning som vi tidigare presenterat.

5.1 Presentation av respondenterna

Patrick har fyra biologiska syskon och var nästan åtta år när hans familj blev familjehem till ett barn som var fyra år. Han gick från att vara yngst till att bli äldst, då hans äldre syskon hade flyttat hemifrån. Patrick är hemmaboende.

Matilda har två biologiska syskon och var sex år när familjen blev familjehem. Matilda gick från att vara mellanbarn till att bli äldst, då hennes äldre syskon flyttade hemifrån precis då uppdraget började. Hemmaboende. Ålderskillnaden mellan Matilda och det placerade barnet var fyra år.

Frida har två biologiska syskon och var mellanbarn, uppdraget gav henne inte någon förändrad syskonposition. Frida var sju år när uppdraget inleddes till ett tonårsbarn. Frida har flyttat hemifrån.

Sofia var tio år, har två biologiska syskon och bytte syskonposition från yngst till mellanbarn. Hon bor fortfarande hemma. Sofias familj tog emot ett barn som var sex år.

Erica har två biologiska syskon och gick från mellanbarn till äldst då det äldre syskonet flyttat hemifrån. Erica var tolv år då familjen blev familjehem till ett två-årigt barn. Erica är hemmaboende.

Pia var elva år och yngst i en syskonskara av tre. Med uppdraget blev hon mellanbarn. Pia är hemmaboende. Det placerade barnet var nio år när hon kom till familjen.

Ronja har fyra biologiska syskon och var sju år när uppdraget som familjehem inleddes till ett barn som var två år. Hon gick från att vara yngst till att bli mellanbarn, då ett av hennes äldre syskon fortfarande bodde hemma vid tidpunkten då de blev familjehem. Under uppdraget flyttade dock denne broder hemifrån vilket betyder att Ronja till slut blev äldst. Hemmaboende.

Isolde var yngst av fyra biologiska syskon och blev mellanbarn i samband med uppdraget. Isolde var

17 år när uppdraget inleddes till ett barn på 13 år. Har flyttat hemifrån.

Niklas var tio år när familjen blev familjehem. Han var ensam barn innan uppdraget och blev i samband med uppdraget storebror till ett barn som var åtta år. Niklas är hemmaboende.

5.2 Öppna familjer?

För att få en bild av våra respondenters familjer innan de blev familjehem så bad vi dem bland annat beskriva sin familj utifrån familjemedlemmar, boende och aktiviteter. I respondenternas svar uttrycker hälften att dem att de upplevde sig själva som ”vanliga Svenssons”. De berättar att de gjorde som familjer oftast gör och beskriver skidresor till Sälen, sommaresemester med husvagn, att de besökte nöjesparker och att de åkte utomlands ibland. Den andra halvan använder inte uttrycket ”vanliga Svenssons”, men beskriver likadana aktiviteter. De respondenter som var sju år och yngre (två personer) när de blev familjehem uttryckte att de inte riktigt kommer ihåg att de gjorde något speciellt innan de blev familjehem och svarade att de gjorde sådant som ”typ andra gör”.

Patrick beskriver att han och hans familj bodde i en villa beläget på landet och att de fortfarande bor kvar där. Familjen har diverse olika djur såsom hästar, katter, höns och en hund. Han berättar att han som yngre ofta spelade fotboll med en kompis som bodde granne med honom och att han ibland även åkte cross ute på ängen. Patrick och hans familj brukade åka till Liseberg på somrarna och till släktingar som bodde på annan ort. Han beskriver sin familj som en familj med mycket liv och rörelse och berättar att han med det menar att det ofta var huset fullt av kompisar, både till honom, hans syskon men även till hans mamma och pappa. Han berättar att hans äldre syskon som flyttat hemifrån ofta kom hem och hälsade, tog en fika och satt och pratade en stund och att de i sin tur ibland hade med sig kompisar.

Niklas beskriver sin kontext bland annat på följande sätt:

Innan vi tog emot mitt fostersyskon så bodde vi i en lägenhet och jag hade eget rum. När han kom så gjorde mamma och pappa en lösning med att dela av mitt rum med en hylla och något draperi typ. Vi delade rum i kanske ett år, sen flyttade vi till villa och vi fick varsitt eget rum.

Innan uppdraget som familjehem brukade Niklas familj åka till Skara Sommarland om somrarna, vilket de fortsatt med, tillsammans med en annan familj och deras tre barn. Han berättar att de hyrde en minibuss som båda familjerna åkte tillsammans i och att de oftast tältade när de väl kom på plats. Ronja är en av de respondenter som beskriver sin familj som en vanlig Svenssonfamilj. Hon berättar att hon och hennes familj bodde och fortfarande bor, på en gård på landet där djur alltid varit en stor del av familjens liv. Ronja beskriver sin familj som aktiv och förtydligar att hon med det dels menar att hon och hennes syskon haft olika aktiviteter genom åren, men också att det alltid är många människor i deras hem. Hon uttrycker att hon har en tillåtande familj samt:

I vår familj håller vi varandra väldigt mycket bakom ryggen och alla kan prata med alla. I många syskonrelationer kanske det är så att den yngre pratar med den äldre, men för oss kan även de äldre prata med den yngre, om relationer till exempel. Så även om hierarkin finns så kan alla prata med alla.

Frida berättar att hennes familj bodde i samma villa som de gör idag och att de var en aktiv familj. Deras semestrar innehöll ofta resor till Sälen, men även husvagnslivet var ett populärt inslag. Ibland åkte familjen utomlands och det förekom även skotersemestrar.

Även om boendeformen inte förändrats nämnvärt för våra respondenter så är det mycket annat som har förändrats för de biologiska barnen när de blivit familjehem. Deras familjer har gått från "vanliga Svenssons" till professionella familjer där regler och rutiner fått allt större utrymme. Barnen som tidigare inte funderat på varken sin roll eller sin plats inom familjen fick med uppdraget möjlighet till reflektion kring familjen. Isolde berättar att hennes familj bestod av sex personer fördelat på två föräldrar och fyra systrar och att de bodde i villa. Hon och hennes systrar var så pass stora när familjehemsuppdraget inleddes att de ofta åkte på semester med sina egna kompisar. Isolde beskriver sin familj som öppen och upplever att de alltid haft ett öppet hem.

Sofia är ytterligare en av våra respondenter som beskriver sin familj som en vanlig Svenssonfamilj. Sofia bodde tillsammans med sina två äldre syskon samt sin mamma och pappa när familjen tog uppdraget som familjehem. Hon berättar att de bodde lägenhet och att familjen tillbringade mycket tid tillsammans på helgerna, då de alla var lediga. Sofia beskriver att familjens nätverk alltid varit stort och att de framförallt på helger hade stora middagar hemma trots att lägenheten inte var så stor. På vardagarna berättar hon att det förutom skolan, var kompisar som var i fokus och att de ofta var hemma hos henne och lekte. Sofia berättar:

Jag minns bara att mamma berättade att den här tjejen skulle komma. Jag tänkte: Va, varför vår familj? Tänkte hur mamma skulle bli mot henne, hur skulle hon vara som proffsig? Jag kände henne bara som mamma och nu skulle hon bli proffsig.

Ett par av våra respondenter hade äldre syskon som flyttat hemifrån. Det frigjorde plats i hemmen för dessa samtidigt som deras föräldrar önskade mer liv och rörelse i huset. En av respondenterna uttrycker det på följande sätt:

Jag var lyrisk... fattade ingenting. Jag hade trott att mamma och pappa var klara med barn. Mina tre äldre brorsor hade flyttat och jag tänkte att det här är fan det största som kan hända mig alltså... i hela mitt liv. Jag ville ju ha ett mindre syskon men morsan ville ju inte ha fler barn så... det var perfekt.

5.2.1 Analys: öppna familjer?

Enligt Bryman (2015) är det av vikt att beskriva den kontext som empirin utspelar sig i då ett beteende kan uppfattas begripligt när det tolkas i det sammanhang som det förekommer. För att tolka de biologiska barnens upplevelser måste vi förstå i vilken kontext deras berättelser tar sin utgångspunkt. De biologiska barnen i familjehem utgår från familjens sammanhang och därför utgår följande analys från det systemteoretiska perspektivet då familjen motsvarar de kriterier för att nämnas system. I och med detta perspektiv kan vi synliggöra hur systemet påverkas och därmed hur uppdraget kan te sig för de biologiska barn som finns i familjen. När familjen tar ett uppdrag som familjehem visar tidigare forskning (Höjer, 2004; Nordenfors, 2006) och berättelserna i vår studie att det sker förändringar inom familjen och alla påverkas av uppdraget på flera olika sätt. I resultatet framgår att det skett en förändring i familjernas struktur (Schjødt och Egeland, 1994). Familjen utvecklas hela tiden då den är

en del av ett större sammanhang som påverkar familjen. Hur de olika individerna hanterar denna integrering beror till stor del på familjens system och dess sätt att agera. I våra respondenters berättelser finner vi kommentarer som visar på att familjen som helhet varit starka och kunnat ta emot barn. De upplever att omställningen i familjen, i suprasystemet, fungerat smidigt. Vi har funnit i respondenternas beskrivning av sina familjer att de ser dem som öppna, aktiva och sociala, både föräldrarna och barnen. Flera respondenter semestrar med andra familjer och de har tillställningar i hemmet. Dessa familjer kännetecknas därför som öppna familjer. Vi använder oss av begreppet differentiering för att analysera familjens förändring. Schjødt och Egeland (1994) menar att när en ny person träder in i en familj ökar dess komplexitet. Per automatik arbetar systemet för att skapa jämvikt. Förändringar tar sig uttryck på olika sätt beroende på familjens system, om det bedöms som öppet eller stängt. Det blir svårare för ett stängt system att anpassa sig än det är för det öppna systemet där medlemmar har lättare för att anpassa sig. För att nå balans är det av vikt att individerna i systemet arbetar tillsammans mot samma mål. Vi tolkar de biologiska barnens familjer som öppna då de överlag karakteriseras av öppna gränser eftersom de valt att öppna sina hem för att ta emot ett eller flera barn av olika anledningar. Familjen är ett *suprasystem* som förutom att vara en del av grannskapet, den socioekonomiska klassen också är en del av en samhällsinsats till barn och unga. Då de tar uppdraget som familjehem blir de medlemmar i en samhörighet och ingår i ett suprasystem tillsammans med andra familjehem, Socialtjänsten och det placerade barnets nätverk. Familjens olika delar, det vill säga individerna i familjen är samtidigt med i *subsystem*. Bland annat tillhör barnen i familjen ett subsystem och föräldrarna ett annat. Enligt Schjødt och Egeland (1994) är det viktigt att göra en distinktion mellan subsystemen föräldrar och barn eftersom de i familjen har olika roller med olika stort ansvar och makt. Föräldrarna har uppdraget att fostra och vårda barnen. För att kunna utvecklas behövs ny energi till systemet och energi får familjen genom förändring. Eftersom familjerna själva valt att ta uppdraget som familjehem kan man tänka att dessa familjer präglas av ett öppet system trots att de flesta av våra respondenter menar att de inte tillfrågats om detta uppdrag utan det har varit en sak för föräldrarna att ta ställning till. Det förstår vi som att föräldrarnas subsystem har makten att ta det beslutet. Wrangsjö (2009) menar att när familjen utvecklas förändras både individerna och familjens funktion. Vi förstår det som att individerna i familjerna i och med uppdraget måste omförhandla sina roller. De både får och tar nya roller och får därmed nya positioner som leder till nya förväntningar. Förändringen sker i samspel med övriga medlemmar i familjen och på så sätt skapar familjesystemet varandras roller. Trots att systemets struktur förändrats så finns familjen kvar men organiseringen inom densamma har förändrats.

5.3 Förberedelser inför en ny position

När familjen gick från ”vanlig Svensson familj” till familjehem fick de biologiska barnen olika mycket information från sina föräldrar. Förberedelse är viktigt enligt syskonteorin men det var svårt för våra respondenter att veta hur de skulle förbereda sig inför det kommande uppdraget som innebar att ett

syskon skulle flytta in i familjen. Alla har de gemensamt att ingen minns att Socialtjänsten gav dem någon information. Vissa såg fram emot det nya syskonet och andra var oroliga. Flera av de biologiska barnen reagerar med en viss skepsis medan andra finner ett efterlängtat syskon.

Matilda berättar att hon inte kommer ihåg om Socialtjänsten pratade med henne innan det nya syskonet flyttade in, men att hon inte tror det. Hon uttrycker att hon inte visste vad hon skulle förbereda sig på och beskriver att situationen hemma förändrades då fostersyskonet väl flyttat in:

Det blev totalt förändrat i familjen. För mig personligen har det kanske inte förändrats så mycket... men det är ju en person till att ta hänsyn till. Hon tar ju tid liksom. Så det är klart att det har förändrats. Jag tycker helt ärligt...att det ibland är skitjobbigt hemma.... för djävligt till och med.

Sofia berättar att hon inte kommer ihåg att Socialtjänsten pratade med henne inför uppdraget och inte heller under den tid det var pågående. Hon beskriver att hon upplevde det som skönt när hon inte längre var yngst. Sofia beskriver att det blev en annan frihet för henne då familjens fokus inte längre låg på henne. Hon berättar att det var en situation där det gick upp för henne att hon tillbringat mycket tid med sina föräldrar innan de blev familjehem. Hon uttrycker följande:

Det var en situation där pappa gjorde klart att 'imorgon ska jag hitta på något med ditt syskon', och att jag då tänkte: 'Oj, jag fick verkligen mycket tid förut'. Det blev liksom så tydligt när han sa så där och uttryckte det på det sättet.

Pia berättar att hon och hennes familj kände till fostersyskonet sedan tidigare och att hon visste att det endast var under en begränsad period som hon skulle bo hos dem. Hon beskriver hur hon upplevde att fostersyskonet aldrig riktigt tillhörde familjen. Pia berättar vidare att hon kände en stolthet över sin familj och att hon upplevde dem som en "bra" familj då de tog emot fostersyskonet. Hon beskriver att hon gärna ville tänka att just hon var speciell men att hon märkte att hennes föräldrar tyckte om dem alla. Pia berättar att hon å ena sidan tyckte att det var jättehärligt att få en lillasyster men att hon å andra sidan inte knöt an till henne till hundra procent. Hon säger att det varken var bra eller dåligt och uttrycker att "det bara var så". Erica uttrycker:

Först förstod jag inte vad de skulle med henne till, de hade ju mig. Sen blev jag superglad. Det var en skräckblandad förtjusning. Så blev det bra ändå.

Erica beskriver vidare, i likhet med Matilda och Sofia att hon inte kommer ihåg om någon från Socialtjänsten pratade med henne innan uppdraget, men att hon inte tror det. Frida uttrycker att hon inte tror att man kan känna sig förberedd när man endast är sju år men säger att hon visste om det innan det skedde. Hon berättar att det hon visste främst var information som hennes föräldrar gett henne och inte Socialtjänsten.

Ronja berättar att inte heller hon fick någon information från Socialtjänsten inför att familjen skulle ta familjehemsuppdraget, utan att det var hennes föräldrar som berättade för henne. Hon beskriver att hon hade blandade känslor inför att bli storasyster då hon visste att hon inte längre skulle vara minst och gulligast. Hon uttrycker följande:

Det är klart att det blev en förändring. Det här är ju jättelöjligt men jag kände väl ibland att mamma och pappa inte älskar mig längre för att jag inte är minst. Men det är ju klart att de gjorde. Syrran kunde ju bara sitta där och käka kaka och säga da da,... så fick hon uppmärksamhet och mamma och pappa smälte. Jag var ju mer tvungen att liksom vinna melodifestivalen för att de skulle titta på mig. Det krävdes lite mer helt enkelt.

Ronja berättar vidare att hon alltid varit beroende av mycket uppmärksamhet och att hon ofta ville visa hur bra hon var på exempelvis att dansa och att showa. Hon beskriver att det blev lite som en tävling när fostersyskonet flyttade in och säger:

Det var ju högre krav för mig i den här tävlingen, för jag var ju äldst liksom. Jag hade ju redan visat vad jag kunde... ribban höjdes för mig. Jag blev vuxen, alltså jag blev stor. Blev tagen för givet på ett helt annat sätt... vad ska jag säga... jag var inte prinsessan längre utan jag blev kronprinsessan. Och det var fine by me liksom. Det var verkligen så.

Patrick berättar att hans mamma och pappa berättade för honom att det skulle komma en flicka och bo hos dem som familjen skulle ta hand om, men att han inte fick veta varför. Han säger att han inte tror att Socialtjänsten pratade med honom innan och uttrycker att han inte vet vad de skulle ha sagt som inte hans mamma och pappa kunde säga. Han beskriver att det var svårt i början att förstå att barnet som kom till dem faktiskt skulle bo där och inte endast komma och hälsa på. Patrick berättar att han inte vet hur lång tid det tog för honom att knyta an till sitt nya syskon men att det kändes som att det gick "jättefort".

5.3.1 Analys: Förberedelser inför en ny position

Att få ett syskon kan vara omvälvande (Schönbeck, 2008) oavsett om det är ett biologiskt eller om det kommer till familjen som genom ett uppdrag. En förändring i syskonskaran är inte oproblematisk då vi ser i ovan nämnda citat att flera av våra respondenter uttrycker ett visst mått av att bli åsidosatta. Här kan vi förstå deras upplevelser med hjälp av Martensen-Larsens (2004) begrepp detronisering. Att bli detroniserad från sin position förstår vi som ett uttryck för en förestående förändring. Vi har förstått att detronisering främst handlar om när det första barnet får ett syskon och inte varje barn som får ett småsyskon eller ett syskon till familjen, dock anser vi att detta begrepp kan förklara våra respondenters upplevelser. Förändringen innebär att de förlorar sin plats i centrum som ersätts av det nya syskonet. Våra respondenter uttrycker oavsett ålder spridda erfarenheter av sin upplevelse. Våra respondenter var olika gamla när de fick reda på att familjen skulle bli familjehem men gemensamt för dem alla är att de inte tror sig eller kommer ihåg att de fått någon information av Socialtjänsten. Däremot har föräldrarna informerat dem i olika stor utsträckning. Reaktionerna hos de biologiska barnen spänner över ett stort fält och att gå från en position till en annan kunde te sig hotfullt. Det kom en ny person till familjen och det man ansåg var självklart kunde inte längre att tas för givet. Enligt Martensen-Larsen och Sørrig (2004) samt Schönbeck (2008) är förberedelse av stor vikt. Dessutom bör föräldrarna inte tumma på uppmärksamheten när det nya syskonet kommit till familjen för att detroniseringen inte ska bli hotfull eller sätta spår senare i livet. Att vänja sig tar tid och det ser ut som att flera av de biologiska barnen ändå fått möjlighet att vänja sig vid tanken. Vi använder oss också av Martensen- Larsen (2004) och Schönbecks (2008) resonemang kring åldersfördelning här. De menar

att åldersfördelningen i syskonskaran är en avgörande faktor för hur rollerna mellan syskonen kan se ut. Åldersfördelning spelar roll och det finns flera beskrivningar ovan som tyder på att de äldre funnit en roll som de trivs med. De är inte bara ett storasyskon med förpliktelser och ansvar utan de får en roll i familjen som möjliggör ett oberoende. En ny roll kan således föra något gott med sig.

Detronisering behöver inte bli våldsam utan kan ge nya möjligheter där en roll som storasyskon kan innebära en frihet som för respondenten som gick från att vara familjens prinsessa till kronprinsessa. I det sista citatet tycker vi oss se den komplexitet som de biologiska barnen kan uppleva. Å ena sidan mister respondenten sin roll som lillasyster i samband med uppdraget, hon upplevde att kraven blev högre för att få uppmärksamhet. Å andra sidan upplevde denne respondent att de högre kraven bidrog till att hon fick bli vuxen och att det för henne kändes ok.

De flesta av våra respondenter blev mellanbarn i samband med uppdraget som familjehem och att frånga rollen som familjens yngsta var för vissa från början en smärtsam tanke. Det visade sig senare att de anpassat sig väl till den nya rollen.

Sammanfattningsvis kan förändringen innebära både positiva som negativa erfarenheter. Flera respondenter hade vissa farhågor men erfarenheten visade sig ändå vara positiv speciellt om den goda relationen till familjemedlemmarna kvarstod. Dock så tar den processen längre tid för vissa.

5.4 Förändringens verkan

Det finns några utsagor som utmärker sig, där tre av våra respondenter uttryckte liknande erfarenheter. Niklas var ensam barn innan familjen tog emot ett fosterbarn och han berättar att han inte hade speciellt mycket regler men att det blev mer då han blev storebror och de var två barn i familjen. Han använder ordet avslappnad när han beskriver förhållningssättet han och hans familj hade till varandra innan uppdraget som familjehem. En av de situationer han beskriver är när han och hans pappa är i mataffären och Niklas ibland, trots en tisdag, kunde få exempelvis en tablettask. Niklas berättar att när fostersyskonet kom till familjen så skulle allt vara mer rätt och riktigt. Han fick inte äta godis under en veckodag längre och hans tider då han skulle lägga sig på kvällen rubbades inte på. Han beskriver att det spontana beteendet som tidigare fanns hos hans mamma och pappa successivt försvann. Niklas beskriver att han ibland passade på att följa med sina föräldrar till mataffären eller på andra ärenden då han upplevde att han vid de tillfällena fick en känsla av att det var lite som innan hans fostersyskon kom. Det blev en stund då han kunde få extra tid med sina föräldrar och en möjlighet att låta allt vara som vanligt samt att det gav honom en känsla av att vara speciell igen. Han förtydligar ordet speciell med att beskriva hur han och exempelvis hans pappa gjorde en hemlis av att han fick tablettasken på en tisdag. Han beskriver komplexiteten i situationen då det å ena sidan gav honom känslan av speciell, men å andra sidan en känsla av dåligt samvete. I likhet med Niklas beskriver även Pia sin nya vardag på ett sådant sätt där det framkommer att barnen skulle behandlas lika. Hon berättar att hon inte var nära sin mamma på samma sätt som tidigare och säger:

Jag upplevde att vi inte gosades med längre, eller i alla fall inte när hon var med. Det skulle liksom vara lika och man gosade ju inte med henne. Vi gjorde helt andra saker, vi var mer hemma och skulle leka med henne. Vid läggdags passade vi på att vara extra nära. Jag, eller alla vi, fick liksom skärpa till oss när hon var med.

Ronja berättar att innan familjen blev familjehem så kunde hon verkligen utnyttja att hon var yngsta barnet i familjen och att hon var enda tjejen. Hon beskriver hur hon och hennes bröder ofta lekte tillsammans i en av hennes bröders rum. Där hade dom bland annat lagt massvis av kuddar och filter på golvet och brottades. Hon beskriver att det var hårda puckar, att hon ofta i samband med dessa lekar blev lite extra tilltyglad och att hon alltid fick en glass av sin mamma efteråt, som tröst. Ronja berättar att hon ibland utnyttjade dessa tillfällen och låtsades bli ledsen. Hon beskriver att hon vid vissa tillfällen gick till sin mamma och grät även fast ingen hade gjort något, allt för att få en glass och lite extra omsorg. Ronja berättar att hon och hennes bröder aldrig någonsin lekte "tjejlekar". Med tjejlekar ger Ronja exempel på barbiedockor och beskriver:

Mina barbiedockor hade jag helt själv, det vara mitt territorium liksom, var det någon som rörde dem då var jag där direkt. Så vi lekte aldrig sånt i det rummet.

Efter att familjen blivit familjehem beskriver Ronja att hennes rum inte längre endast var hennes. Hon förtydligar att hon inte behövde dela rum med sin lillasyster men att systemen gärna ville vara på hennes rum och leka med hennes saker. Ronja berättar att hon hade förståelse för att det var så och lät henne vara på där. Ronja berättar att hon i samband med familjehemsuppdraget, då hon blev storasyster, inte märkte av någon större skillnad men att hon ändå fick lite mer förhållningsregler. Hon ger ett exempel där hon berättar att hon tidigare öppet kunde ta en godis innan maten och att hon nu istället behövde göra det i smyg så att inte fosterbarnet skulle märka något. Ronja beskriver, i likhet med Niklas, en känsla av att det skulle vara lite mer rätt och riktigt. Hon menar att hon fick en hel del förmåner i samband med att hon blev storasyster men också i takt med att hon blev äldre. Att tänja på regler blev mer generellt lättare med tiden. Matilda beskriver att hon i samband med längre bilfärder passade på att sitta i framsätet för att få lite egentid med sin mamma. Hon berättar att de då kunde prata men att hon framförallt kände sig utvald och att hon fick lite extra närhet. Vidare berättar Matilda att hon alltid satt kvar sist vid middagsbordet och att det gav henne en känsla av att allt var som vanligt. Att hon inte behövde ta hänsyn till fosterbarnet utan bara kunde vara sig själv. Matilda berättar att hon än idag ibland går hem på sin lunchrast i skolan då hon vet att hennes mamma är ledig, för att få tillbringa egen tid med henne.

5.4.1 Analys: Förändringens verkan

De föregående berättelserna handlar om att den nya vardagen förändrats. Hela systemet har kastats om och de har fått nya positioner. För en av våra intervjupersoner innebar det att denne inte kramades med sina föräldrar när fostersyskonet var med. För andra medförde uppdraget att de fick vissa fördelar när fostersyskonet inte var med. Fastän hemmet och familjens medlemmar ofta hör till den bakre regionen så utvidgar vi Goffmans begrepp om bakre regioner till mer än en plats. När de tar uppdraget som

familjehem öppnar de hemmet för samhället vilket betyder att det inte fungerar lika tydligt som en bakre region för de medlemmar som ingår i familjen. Kulissen är inte längre en plats dit bara få får komma. Uppdraget suddar således ut gränsen för den bakre och den främre regionen. Hemmet blir fostersyskonets bakre region men det kan av de biologiska barnen uppfattas som att det inkräktas i den bakre regionen. För de biologiska barnen kan därför att följa med sin förälder till affären innebära en form av bakre region. Där lägger Niklas av sig rollen som storebror och regler blir inte lika viktiga. Att tablettasken blir hans på en tisdag får illustrera att Niklas och hans pappa är i den bakre regionen där Niklas kan falla tillbaka i den gamla erfarenheten och bli ensam barnet igen med de fördelar som det inneburit för honom. Niklas pappa låter honom ta av sig masken. De biologiska barnen återgår till de gamla rollerna när fostersyskonet inte är med. Det blir viktigt för dem att inte tappa sin ursprungliga position och låter den få leva kvar i stunder som dessa. De biologiska barnen blir huvudpersoner i Goffmans teatertermer, och familjehemmet den skådeplats där publiken uppfattar dem som storasyskon på grund av deras agerande. Oavsett vad de biologiska barnen anser om att vara familjehem blir möjligheten att få en fristad viktig – en plats dit fostersyskonet inte får tillträde. Att Ronja får vara vaken sent innebär en stund på kvällen där hon kan släppa positionen som storasyster. Hon fick möjlighet att vara den lillasyster som fick som hon ville utan att behöva ta hänsyn till någon annan. Innan uppdraget hade hon haft sitt egna rum som sin bakre region dit inga syskon fick komma. Där hade hon sina dockor som hon lekte med utan dem. Hon kunde också smita undan till sina föräldrar för att få en glass när hon var ledsen. När hon inte var ensam flicka längre och dessutom inte längre yngst blev det annorlunda. Hennes bakre region försvann men efter att de blev familjehem kunde Ronja behålla vissa privilegier på kvällen när hon var ensam med föräldrarna. Precis som Pia som menar att alla skärpte sig lite extra när hennes fostersyskon var med men att hon kunde låta fasaden falla när denne inte var med. För Pia var den bakre regionen sålunda inte heller en plats, utan en stund. Sammanfattningsvis kan vi konstatera att de biologiska barnen i familjehemmen kan behöva en plats eller en tid med sina föräldrar där det finns möjlighet till att samla kraft.

5.5 Med uppdraget kom ansvar

Att våra respondenter är en heterogen grupp, med olika erfarenheter och olika förmågor att uttrycka sig och reflektera över sin roll då familjen tog sig an ett fosterbarn, illustrerar följande redovisning. Gemensamt för de flesta av respondenterna är dock att en stor skillnad efter att de fick uppdraget var att de fått ta ansvar. Efter att familjerna tagit uppdraget som familjehem fick våra respondenter en ny roll. Frida är den respondent som inte intagit någon ny position. Hon menar att det inte var någon större skillnad, hon hade varken mer eller mindre ansvar när hon fick fostersyskon. Niklas berättar att hans föräldrar sagt att de alla skulle hjälpas åt för att få fostersyskonet att trivas. Han uttrycker att han kände ett stort ansvar då han blev storebror och att han ställde krav på sig att inte tänka dåliga tankar och att också i stor utsträckning försöka vara positiv. Han berättar vidare att han påverkades genom att han kände ett behov av att alltid vilja skydda det yngre syskonet. Niklas uttrycker:

Jag ville typ skydda honom... jag höll liksom ett öga på honom under väldigt lång tid. Känner nog så än idag faktiskt, fast kanske inte riktigt lika starkt som då.

Flera av våra intervjupersoner resonerar på liknande sätt. Patrick beskriver att det för honom inneburit mer frihet. Han berättar att han kände sig äldre och mer vuxen då han fick ett större ansvar och att han upplevde det positivt. Han berättar att han alltid velat vara äldre och att han tror att det gjorde att han upplevde ansvaret till största del som positivt. Patrick berättar vidare att det han upplever som negativt, i stort sett är samma saker som han tycker är positivt. Han säger att han förstår att det kan upplevas konstigt att det är så, men att han inte kan förklara det på något annat sätt. Patrick uttrycker också att han inte vet vad som kommit med positionsförändringen och vad som har med ålder att göra. Han menar att ju äldre man blir desto mer ansvar får man. Sofia och Pia uttrycker sig på samma sätt kring ansvarets dubbelmening. Sofia berättar att det positiva var att hon fick större frihet att göra egna saker och att det negativa var att hon upplevde en känsla av att behöva växa upp för fort. Hon berättar att hon fick krav på sig att hjälpa till mer och på så sätt ta ansvar. I likhet med Patrick, uttrycker även Sofia att hon inte riktigt vet vad som kom med rollen och vad som kom med åldern. Hon berättar:

Ett begrepp är både bra och dåligt. Vet egentligen inte vad som hade med rollen att göra eller inte... kan vara att jag blev äldre. Svårt att veta vad som är vad.

Pia berättar att hon upplevde det positivt att hjälpa till mer hemma men uttrycker också att hon inte alltid var mogen för vissa uppgifter. Erica tyckte det var positivt att vara behövd, att hand om det nya syskonet och sköta det samtidigt som hon kände att hon inte hade möjlighet att tänka på sig själv längre då det fanns någon mindre som behövde den uppmärksamheten. Isolde upplevde förändringen bitvis problematisk, och ger ytterligare en dimension genom sitt sätt att se på det. Hon menar att för henne handlade det problematiska mestadels om att hon såg att hennes föräldrar fick det svårt ibland. Isolde beskriver att hon tyckte det var jobbigt att se sina föräldrar kämpa så hårt som de gjorde och att hennes mamma ibland fick överväldigande familjehemsuppdrag. Hon beskriver att hennes föräldrar inte alltid fick den stöttning som de hade behövt från socialtjänsten och att hon upplever det ansvarslost. Isolde berättar att det var i samband med de placeringarna som hon började ta ansvar. I Ronjas fall var ansvaret kul och efterlängtat. Hon beskriver att hon kände sig vuxen och att hon fick kliva upp ett steg på den hierarkiska trappan som hon och hennes äldre syskon hade. I sin roll som storasyster tog Ronja självmant på sig ansvaret att ta hand om och ge råd, både fysiska och psykiska. Hon berättar att hennes mamma och pappa inte förväntade sig att hon skulle hjälpa till utan att det var hon som ville att de skulle fråga henne om hjälp. Hon berättar att det negativa med positionsförändringen och dess ansvar var att hon behövde hjälpa till mer med de vardagliga sysslorna. Hon ger exempel som att gå ut med soporna och hjälpa till i stallet. Ronja uttrycker även hon en tudelad känsla inför detta faktum. Hon menar att å ena sidan innebar ansvaret bra saker som exempelvis stallet, där hon inte längre var hänvisad till gunghästen utan faktiskt fick hjälpa till ”på riktigt”, å andra sidan blev det som tidigare var lek, mer ett ansvar.

Ronja uttrycker:

Man kunde ju inte gå runt och leka längre på samma sätt, men det var inte intresse för det heller när man blev äldre. Det var inget svårt för mig, jag bara gled in i det liksom. Jag satt i båten och rodde vidare liksom.

5.5.1 Analys: Med uppdraget kom ansvar

Det här temat tydliggör att uppfattningen om det egna ansvaret kan vara både positivt och negativt. Centralt är ändå att det blev ansvar på olika sätt. Utifrån Goffmans förklaring om den sociala rollen, förväntningar och beteende ser vi en koppling till några av våra respondenters svar. Niklas ger uttryck för att han i sin nya position förväntades att bidra med trygghet och ta väl hand om den nya familjemedlemmen. Han förväntades bete sig på ett sådant sätt som bidrog till stabilitet i den nya kontext som familjen på egen hand åstadkommit, den så kallade förvärvade positionen. Erica i sin tur uttrycker å ena sidan att hon i sin nya position kände sig behövd vilket hon upplevde positivt, å andra sidan att hon inte längre tänkte på sig själv i samma utsträckning som tidigare. Hennes beteende stämmer väl överens med vad Trost och Levin (2010) beskriver som att ett beteende kan ses som en produkt av den nya positionens förväntningar. Vi tycker oss se ett mönster i att respondenterna ger uttryck för att ansvaret kan ha kommit med ålder. Ronja ger tydligt uttryck för att hennes ansvar handlade om sådant hon ville göra och att hon verkligen längtade efter den nya rollen samt att hon inte längre hade intresse av att leka. Patrick beskriver att ansvaret för honom varit positivt då det inneburit en känsla av vuxenhet. Här tycker vi oss se en koppling till vad Schjødt och Egeland (2007) beskriver som ett öppet familjesystem. Både Ronja och Patrick ger en bild av ett öppet familjesystem vilket har inneburit att de på lättare sätt har anpassat sig i de nya rollerna som det innebär att ta emot ett fosterbarn. De hade som individer och familj förmågan att ta sig an den nya energin. Även Erica och Niklas ger en bild av ett öppet familjesystem där de båda anpassat sig till det nya systemet. Att inta en position handlar enligt Goffman om att man blir någon i relation till någon annan. Både Pia och Sofia ger uttryck för det, då de menar att de i sin nya position inte längre tänkte lika mycket på sig själva som de tidigare gjort. Genom sin nya position fick de börja ta mer ansvar och hjälpa till. För dem var det både positivt och negativt och visar på ett öppet familjesystem.

5.6 Effekten av syskon i nära ålder

Respondenterna har beskrivit olika utmaningar som mött dem genom familjehemsuppdraget och sin förändrade position. Förutom att de flesta funnit ett syskon i fosterbarnet finner vi att några av dem som är nära i ålder också beskriver det placerade barnet som en kompis. På gott och ont. Pia berättar att hon fick en lillasyster som var två år yngre än henne och att hon kände deras familj sedan tidigare samt redan hade en relation till fostersyskonet. Hon beskriver att relationen till fostersyskonet inte alls var på samma sätt som till de biologiska syskonen och att hon inte såg fostersyskonet som sitt syskon. Pia berättar att det också syntes på dem utseendemässigt att de inte var biologiska syskon och att det kan ha varit en bidragande faktor till att hon inte kände samhörighet. I sin beskrivning ger Pia ytterligare en förklaring till vad som eventuellt gjorde att hon inte knöt an till fostersyskonet i någon

större utsträckning. Hon menar att genom att hon visste att fostersyskonet endast skulle vara hos dem en begränsad tid så kan det ha gjort att hon inte ville lämna ut sig själv för mycket och att hon lade mindre tid på deras relation. Pia beskriver på följande sätt:

Jag kände aldrig att hon riktigt tillhörde familjen. Och jag är säker på att hon inte heller tyckte det. Jag menar... hon hade ju fortfarande kontakt med sin egen familj. Hon blev nog inte lillasyster i familjen. Alla gillade ju henne men hon var ju ganska mogen så det var inte som att hon var en liten en direkt.

Pia berättar vidare att hon upplevde att det kändes lagom att de endast var kompisar. Hon beskriver också att det var jobbigt att de hade samma ”typ av liv” och förklarar att de i stort sett tyckte om samma saker. Niklas berättar att när han blev storebror till ett två år yngre fostersyskon så fick de till en början dela rum med varandra. Han berättar att hans mamma, pappa och även han själv var positiva till det innan fostersyskonet flyttade in och säger att:

Det var som att vi liksom per automatik skulle ha lika intressen och på nåt sätt vara lika... bara för att vi var nära i ålder.

Niklas berättar vidare att det snabbt visade sig att han och fostersyskonet hade helt skilda intressen, olika musiksmak och olika kompisar. Niklas beskriver att tiden de delade rum, vilket var under ca ett års tid, inte var positiv och att det inte blev som han hade tänkt sig eller hoppats. De första två månaderna fungerade relativt bra då Niklas upplevde att det var spännande. Han berättar att familjen med jämna mellanrum behövde ha familjemöte, då fostersyskonet använde hans saker och inte ville lämna tillbaka dem. För Sofia blev det en erfarenhet som mestadels handlade om att vara den som skötte den sociala biten med fosterbarnet. Hon beskriver att hennes mamma stod för den stöttande delen och att de därmed hade olika roller i uppdraget. Sofia berättar att eftersom hon och fostersyskonet var jämngamla så fick de förhålla sig till samma regler och rutiner, vilket gjorde att Sofia inte upplevde att hon behövde ta hand om denne utan istället ha ”lekrollen”. Hon uttrycker att hon anser att socialen borde undersöka om de biologiska barnen har tid, lust och vilja att ta emot ett fosterbarn eftersom hon tror att de biologiska barnen ofta får den uppgiften. Isolde upplever att det kändes bra att bli storasyster och att det föll sig naturligt för henne. Hon berättar att fosterbarnet endast var ett par år yngre och att de blev goda vänner och att hon än idag uppskattar den relationen.

5.6.1 Analys: Effekten av syskon i nära ålder

Här väljer vi att analysera föregående berättelser med Martensen-Larsens (2004) begrepp pseudotvilling. I Pias berättelse finns ett mått av rivalitet mellan henne och fostersyskonet; den två år yngre lillasystern som beskrivs av Pia som äldre än vad hon var. Fostersyskonet blev inte behandlad som en typisk lillasyster utan de delade på positionerna lillasyster och mellansyster. Här ser vi att en tydlig konkurrenssituation uppstod mellan systrarna eftersom de gör anspråk på samma roll. De har samma intressen som gör att de agerar på samma arenor. Höjer (2004) fann i sitt empiriska material att ålderskillnaden mellan barnen spelade roll för deras relation och att ju mindre skillnad desto större risk för konkurrens. De biologiska barn hon intervjuat menade att vara förebild kunde vara något

negativt då fostersyskonet agerade på samma arenor och gärna tog efter de biologiska barnens sätt att vara. Höjer (2004) kallade fenomenet identitetsstöld, ett begrepp som vi anser att vi kan använda på dessa omständigheter som framkommer under detta tema. Niklas fick dela rum en tid med sitt fostersyskon. Detta blev problematiskt eftersom de agerade olika trots att de var på samma arena. Det vill säga, de hade olika idéer kring sakernas plats. Schönbeck (2008) har i sin bok om syskonpositioner hävdade att vid till exempel familjehemsplaceringar så ska man så långt som möjligt placera barnet i en familj där denne får samma syskonposition som den tidigare haft för att undvika rangkonflikt. Konflikter uppstår då de konkurrerar om samma position. Nordenfors och Höjer (2005) kom fram till slutsatsen att de biologiska barn som varit betydligt äldre än de placerade barnen var särdeles positiva till fostersyskonet. Ett resultat som vår studie delvis delar. För Isolde var det positivt när åldersskillnaden till ett av hennes fostersyskon var liten eftersom hon fann en fin vänskap. Pseudotvillingeffekten kan således också vara värdefull för syskonen.

5.7 Positionsbytet

Att byta position i en syskonskara kan vara förknippat med en rad förändringar. De personer vi intervjuat beskriver diverse olika upplevelser av hur detta fenomen påverkat dem. Vi har valt att dela upp beskrivningarna utifrån deras olika positionsbyten då det är lättare att urskilja eventuella likheter och olikheter på det sättet.

5.7.1 Från yngstabarn till mellanbarn

Fyra av våra respondenter tillhör den grupp som gått från att vara yngstabarn till att bli mellanbarn. Sofia beskriver att när hon och hennes ett år äldre syster var yngst så var de inte alls självständiga utan mer curlade. Hon upplever det som att de verkligen fick lov att vara små i jämförelse med deras äldre broder. Sofia berättar vidare hur hon som yngst inte upplevde att hon hade några krav på sig. Hon berättar att det var tydligt att det var hennes äldre broder som hade ansvar och att han tog hand om henne och systemen. Hon ger en beskrivning av att hon var "omhuldad" och säger att hon kände sig trygg med sin broder. Då familjen blev familjehem blev Sofia mellanbarn då det placerade barnet var yngre än henne. Hon beskriver att hennes uppgift var att leka och ta hand om det placerade barnet och förtydligar att det inte bara var hennes uppgift utan också hennes syskons uppgift, framförallt systemen. Sofia berättar att det blev annorlunda när hon inte längre var yngst och uttrycker att hon upplevde det skönt då fokus inte längre var på henne. Sofia säger att hon upplever att hon i sin nya roll plötsligt "fick växa upp" och att det varit både bra och dåligt. Hon uttrycker att hon inte vet om känslan av att "växa upp" hade med rollen att göra eller om det hade att göra med att hon blev äldre. Erica gick även hon från att vara yngst till att bli mellan och beskriver att hon som yngst inte hade några krav eller förväntningar på sig och att hon samtidigt upplevde en känsla av orättvisa. Hon beskriver att hon i sin roll som yngst ofta kände att hennes äldre broder hade mer fördelar än henne vilket gjorde att hon kändes sig frustrerad och avundsjuk. Hon beskriver sig själv som "gnällig" och berättar att hon inte alltid kände sig lyssnad på av de vuxna i familjen. Erica menar att en av de största skillnaderna från att

vara yngst till att bli mellanbarn var att hon blev mer ansvarstagande. Hon upplevde att hon ibland förväntades ta hand om sitt yngre syskon och att hon haft blandade känslor inför det. Erica uttrycker att det å ena sidan kändes skönt och roligt att vara extra behövd och att få ta mer ansvar, men att det å andra sidan gav konsekvensen att hon hade en person till att oro sig för. Erica beskriver också tudelade känslor inför det faktum att fokuset flyttades från henne till det yngre syskonet. Hon berättar att det var skönt att inte ha familjens uppmärksamhet och fokus riktad mot sig längre samtidigt som hon reflekterar över att hon inte alltid var mogen för det extra utrymme hon fick.

Pia berättar:

Jag var yngst och jag hade inga speciella förväntningar på mig alls. Jag bara var. Vi syskon var alla väldigt olika. Helt otroligt att vi växt upp i samma familj.

Hon beskriver vidare att hon som yngst kände sig liten och använder även hon, i likhet med Sofia, begreppet ”omhuldad”. Då hon bytte position från yngst till mellanbarn blev förväntningarna på henne annorlunda. Hon kände tydligt att hon fick ansvar i form av att hon fick göra mer saker på egen hand. Pia uttrycker att det var en skön känsla och att hon tyckte om friheten som det innebar. Hon berättar att då fostersyskonet inte var jätteliten utan bara något år yngre än henne samt att fostersyskonet dessutom upplevdes äldre och mogen för sin ålder så var det mer som att hon delade rollen som småsyster i familjen. Pia upplevde inte att hon blev fråntagen rollen, då det placerade barnet inte behövde ”daltas” med. Isolde är den fjärde respondenten av nio som tillhör skaran; att gå från yngstabarn till mellanbarn. Hon beskriver att hon som lillasyster fick stämpeln som den slarviga i familjen och att hon inte ansågs hjälpa till lika bra som de andra syskonen. Hon förtydligar att hon inte menar att hon på något sätt kom undan uppgifterna, snarare att hon ibland glömde utföra dom och då blev dömd snabbare än de andra. Isolde berättar:

Jag hjälpte till men var glömsk och inte lika flitig och duktig som mina äldre systrar. De förmåner som mina äldre systrar fick var att de alltid fick välja före mig, välja rum om vi flyttade, fick större rum, eget rum. Förmåner som jag hade var att mina föräldrar tillät mig att göra mer.

Hon berättar att hon blev mer ansvarsfull då familjen tog emot ett yngre barn än henne själv. Att hon var den person som tog tag i och styrde upp olika situationer. Hon berättar att hon upplever sig själv som ambitiös och att hon kämpar för att uppnå det hon vill. Hon beskriver också att hon inte tror att hon är lika hård mot sig själv som hennes äldre systrar är mot sig själva och att hon upplever att hon inte kämpar lika hårt som de för att tillfredsställa sin omgivning.

5.7.2 Analys: Från yngstabarn till mellanbarn

I berättelserna ovan finner vi att positionsbytet från yngstabarn till mellanbarn både kan vara en möjlighet till att växa och få bli bemötta med förtroende samt en befrielse från att stå i rampljuset för allas uppmärksamhet. Deras tid som småsyskon handlade mest om att ”bara vara” och de dög som de var utan att behöva prestera. Som småsyskon hade de varken förväntningar på sig att ta ansvar, inga bekymmer eller något att oro sig för. Detta förändrades dock när de blev familjehem eftersom de blev

smärtsamt medvetna om andras förutsättningar samt att de fick ett ansvar som de aldrig haft innan. Det fanns inga uttalade krav på dem som småsyskon och deras position som yngstabarn innebar rollen som påpassad av både föräldrar och äldre syskon, en slarvig individ som blev omhändertagen av familjens medlemmar.

Yngstabarnen har ofta blivit självfixerade och därför kan bytet kännas som något negativt då de blir en i mängden (Martensen-Larsen & Sørrig, 2004). I och med positionsbytet går de miste om den uppmärksamhet de varit omgärdade av men vinner respekt. Mellanbarnspositionen möjliggör enligt Höjer och Nordenfors (2005) ansvar, frihet och att känna sig behövd utan att för den skull uppleva ansvaret som betungande då föräldrar inte kräver lika mycket som av sina äldsta barn. Som mellanbarn blir de lite av allt, deras position möjliggör flera roller och de blir inte så typiska i sina sätt att vara och agera. Höjer och Nordenfors (2005) menar att de biologiska barnen förlorar sin oskuldsfullhet när de tar uppdraget som familjehem. Vi förstår dock våra respondenter som att de förlorar sin plats i rampljuset.

5.7.3 Från mellanbarn till äldstabarn

Matilda berättar att hennes äldre syster flyttade hemifrån strax efter att familjen tagit uppdraget som familjehem. Kvar i familjen blev hon, hennes lillebror som är 1,5 år yngre samt fosterbarnet som var yngst. Hon gick i samband med det från mellanbarn till äldst. Matilda beskriver inledningsvis att hon inte upplevde någon större skillnad på att gå från mellanbarn till äldst då hennes broder och hon är nära varandra i ålder. Hon uttrycker att hon alltid känt att hon och hennes broder haft samma regler, rutiner och krav. Ju längre in i intervjun vi kommer uttrycker Matilda att hon upplever att hon är den som gör mest saker hemma och förtydligar att med saker menar hon att plocka ur diskmaskin, hjälpa till med dukning till middagen samt allmänt plocka undan saker och håller ordning. Matilda berättar att hon inte vet varför det har blivit så men att hon tror att det beror på att hon varit hemma oftare än sina syskon och att hon är pålitlig, att hennes föräldrar kan lita på att det dom ber henne om blir gjort. Hon beskriver vidare att hon inte upplever att hennes föräldrar ställer krav på henne utan att hon är mer ansvarstagande än sina syskon.

Intervjuaren: Upplever du att du alltid varit en ansvarstagande person?

Matilda: *Jag vet inte riktigt... jag tror det. Lite svårt att svara på. Jag tänker att en del saker vet jag faktiskt inte riktigt om det beror på att jag blivit äldre och att jag liksom... genom det tar mer ansvar... eller om det beror på att jag faktiskt ÄR äldst. Jag har inte tänkt så mycket på det här... förrän nu när vi sitter här.*

5.7.4 Analys: Från mellanbarn till äldstabarn

Positionen som mellanbarn upplevdes som att befinna sig i ett ingenmansland. En plats som Matilda inte verkar ha funderat över eftersom hon ansåg att hon och hennes bror alltid haft samma regler och krav på sig. Matilda upplever att förändringen från mellanbarn till äldstabarn gick obemärkt förbi. Innan uppdraget var hon och brodern mellanbarn och när hon sedan blev storasyster blev hon det åt

både brodern och det placerade barnet. Hon tog över de plikter som förväntas av ett äldstabarn och från att ha varit ett mellanbarn med en tight relation till sin bror så blev hon en ansvarstagande storasyster där avståndet mellan de två ökade. Hon är flickan som fått rollen av föräldrarna att ta hand om det placerade barnet men rollen innebär också att hon får ta mer ansvar än brodern trots att de nästintill är jämngamla.

Enligt Schönbeck (2008) ses ett äldstabarn som förständig oavsett ålder på denne i jämförelse med sina syskon.

5.7.5 Från yngstabarn till äldstabarn

Patrick är den respondent som gått från att vara yngst till att bli äldst. Patrick berättar att även han i sin position som yngst inte haft några förväntningar på sig och hans upplevelse var att ”man bara kunde va”. Han berättar att han som yngst inte behövde ta något ansvar och att han kunde leka precis hur mycket han ville och när han ville, han uttrycker:

Man tog dagen som den kom. Fanns inget att oro sig för. När man var yngre fanns det verkligen inget att oro sig för. Soft verkligen.

Han berättar att den tydligaste skillnaden för honom varit att han som äldst behövde hjälpa till mer och ta ett större ansvar, både generellt och över sig själv. Han säger att han i det stora hela fortfarande kunde ta dagen som den kom och att han lekte mest hela tiden eftersom han fortfarande var i ”lekåldern” när han blev storebror. Patrick är tydlig med att det för honom endast varit positivt att bli äldst. Han beskriver att han tyckte om att ta ett större ansvar som det innebar då han kände sig ”lite småvuxen”. Patrick uttrycker att han tror att anledningen till att han inte upplevde positionsförändringen så stor var att han ofta som liten hade känslan att han vill vara äldre och att han såg upp till sina äldre syskon som hade flyttat hemifrån.

5.7.6 Analys: Från yngstabarn till äldstabarn

Respondenten upplever sitt positionsbyte positivt. Han hade möjligheten att bli stor utan att förlora sina fördelar som yngstabarn då han kunde leka och tilläts alternera mellan dessa roller. Att vara äldst kan vara en balansgång mellan att å ena sidan vara stor och ha ansvar som de vuxna (Schönbeck, 2008) men ändå anses vara för liten för att vara en del av deras subsystem. Å andra sidan att vara i samma åldersgrupp som sina syskon i det andra subsystemet men ändå anses vara för stor för att tillhöra dem.

Yngst betyder ofta att man inte tagit ansvar och ofta varit bortskämd med tid och hjälp (Martensen-Larsen & Sørriig, 2004). Risken för att få för mycket ansvar med en gång är stor vilket betyder att denne inte klarar av det. Här har respondenten inte fått så mycket ansvar utan har kunnat balansera sin roll som storebror utan att se ansvaret som betungande. Hans äldre syskon hade flyttat hemifrån och vi förstår hans situation som ett tillfälle att helt och hållet omförhandla syskonskarans roller. De invanda mönster som de haft i familjen ändras och han tog sin chans att hitta en roll som han trivdes med.

5.7.7 Från yngstabarn till mellanbarn till äldstabarn

Ronja har gått från att vara yngst till att bli mellanbarn för att slutligen bli äldst av de barn som bor kvar hemma. Ronjas berättelse om att vara yngst samstämmer med de andra respondenternas upplevelser där även hon menar att hon inte behövde ta något ansvar och att hon inte hade några krav på sig. Hon beskriver följande:

Alltså, det var grymt. Jag behövde verkligen inte göra någonting. Jag gick runt och såg gullig ut och blev retad med. Det var mitt liv det! Jag gled runt på en räkmacka och käkade kakor typ.

Hon beskriver att hennes syskon tyckte att hon hade mer förmåner än dem och att de nog upplevde henne som lite skör. Ronja beskriver att hon inte reflekterat över sin position som mellanbarn utan att den största skillnaden yttrade sig då hon blev äldst av de hemmaboende barnen. Hon beskriver att känslan av att vara äldst var en av de bästa känslor hon haft. Att bli äldst innebar för henne att få bestämma och hon berättar att hon kände sig stolt över att befinna sig i den rollen. Ronja berättar att hon föredrar att vara äldst och berättar att hon verkligen tycker om att ta ansvar. Hon upplever att hon i samband med positionsbytet blev mer ansvarsfull, att hon helt och hållet tog det ansvaret själv och att hennes mamma och pappa inte krävde speciellt mycket av henne. Hon berättar att hennes äldre syskon inte såg henne som skör längre och att hon fick en högre status i sina bröders ögon. Ronja beskriver att hon nu togs mer på allvar och att de pratade med henne som att hon var stor och därmed förstod mer. Hon berättar att hon kände sig lite ”småvuxen” och att hon njöt av att ses som stor.

5.7.8 Analys: Från yngstabarn till mellanbarn till äldstabarn

Ronja upplever att hon togs på allvar och fick möjlighet att påverka när hon inte längre var yngst i familjen. I familjen fanns en rangkonflikt mellan de biologiska barnen vilket fick till följd att när Ronja bytte position till mellan så märktes det inte lika tydligt för henne som när hon gick från mellan till äldst bland de hemmaboende barnen. Då såg de andra henne med andra ögon och hon växte med den rollen. Martensen-Larsen och (2004) samt Schönbeck (2008) beskriver att det kan vara svårt att finna sig tillrätta som mellanbarn eftersom det finns så mycket tvetydighet i rollen. Vi tolkar att Ronja upplever sin roll som mellanbarn aningens knivig då hon varken fick vara liten och gullig eller vara stor som innebar ansvar och att få bestämma. Hon trivs bäst med en tydlig roll i familjen. Ronja var storasyster till det placerade barnet men det var när hon blev husets storasyster som hon fick sin efterlängtnade status. Hon hade en unik position då hon var enda flicka tills det placerade syskonet kom till familjen. Ronjas position som mellanbarn gick henne obemärkt förbi då den inte gav henne någon unik position. Hon beskriver det som att hon vill ha ansvar och att det är efterlängtat samtidigt förstår vi hennes agerande utifrån hennes roll vilket kan betyda att hon gör sin plikt omedvetet, allt för att bli älskad och uppmärksam av sina föräldrar. Människan vill bli älskad och bekräftad och man har olika strategier för att få det behovet tillgodosett (Schönbeck, 2008). Ronja hittade sin strategi när hon blev äldst och kunde få användning av sin skicklighet att hjälpa och fostra sitt yngre syskon. Hon hade

svårt att hitta sin betydelse som mellanbarn men fann sig tillrätta som storasyster. Hennes egenskaper som yngst och enda flicka i familjen hade drillat henne.

5.7.9 Från ensam barn till äldstabarn

Niklas var ensam barn innan familjen tog uppdraget som familjehem. Han beskriver att det för honom var en avslappnad och lugn familjemiljö. Han upplevde att hans vardag var fri och förtydligar att han med fri inte menar fri från regler och ansvar, utan att han sällan upplevde konflikter eller diskussioner. Niklas beskriver att det blev en stor förändring för honom när han blev storebror. Han berättar att han kände ett ansvar gentemot sitt fostersyskon, en ansvarskänsla som han inte tidigare upplevt. Han beskriver att han i alla lägen ville skydda sin lillebror och att han kände sig viktig i sin roll som storebror. Niklas beskriver också att han kände att han ville hjälpa sin pappa och mamma så att fosterbarnet skulle få det bra. Han beskriver att han kände sig ”stor” i sin nya roll som äldst och att det var en ”häftig” känsla.

5.7.10 Analys: Från ensam barn till äldstabarn

Det var en stor förändring att gå från att vara familjens enda barn till att dela sina föräldrar för Niklas. Han var dock ansvarstagande och lillgammal och kunde därför snabbt komma in i rollen som storebror och upplevde uppdraget som viktigt och sin position som betydelsefull. Att vara ensam barn kännetecknas som att vara sina föräldrar till lags (Martensen-Larsen & Sørrig, 2004) och det ser vi att Niklas gärna var. Han ville hjälpa sina föräldrar. Han är välorganiserad och tar sitt ansvar. Här är det föräldrarna som format barnet och inga syskon har varit med och lyft eller sänkt dennes självförtroende. Niklas påminner mycket om en vuxen i sitt sätt men har ändå lov att få vara i liten och i centrum. Han hade en given och ohotad plats och kände aldrig att han behövde konkurrera om sina saker, det förändrades med uppdraget då han blev medveten om att hans saker kunde hamna på andra ställen. Niklas var sina föräldrars hjälpredda och ifrågasatte inte dem. Han anpassade sig ändå i uppdraget och kanske var det önskan om att dela förväntningarna från föräldrarna med någon som gjorde att han tog emot sitt fostersyskon så väl.

5.7.11 Från mellanbarn till mellanbarn

Frida behöll sin position som mellanbarn i samband med att familjen blev familjehem och berättar att hon inte har mer förväntningar på sig än vad hennes syskon har. På frågan om hon någon gång funderat över sin roll i syskonskaran och hur den påverkat henne svarar hon att hon inte tror att den påverkat henne särskilt mycket. Frida berättar att hon får den tid hon behöver av sina föräldrar och att hon får den vid de tillfällen hon alltid fått, de går bland annat ut och äter tillsammans. Hon beskriver:

Jag skulle faktiskt vilja säga att mina föräldrar har gjort det väldigt bra och att det inte ändrats några regler under tiden. Om en person har större behov att ha regler och rutiner för olika saker så har det endast påverkat den.

5.7.12 Analys: Från mellanbarn till mellanbarn

Att behålla sin position upplevdes positivt. Frida visste vilka krav och förväntningar som låg på henne vilket upplevdes som tryggt när så mycket annat förändrades i familjen. Hon upplevde ingen konkurrens då hennes storasyster som kom till familjen inte hade samma förväntningar som henne själv och det förväntades inte heller något av henne. Hon hade inte ansvar att ta hand om någon utan kunde fortsätta i samma mönster som innan. Frida fick däremot någon att se upp till. I ovanstående citat förstår vi att det i Fridas familj fanns andra positioner som fick förändrade förväntningar och krav. Frida kom undan i sin position som mellanbarn då de karaktäristiska dragen som Schönbeck (2008) redogör för inte ter sig lika tydliga i samma utsträckning som de andra syskonpositionerna.

5.8 Tankar om uppdraget

Att få ett syskon kan innebära känslor och tankar av olika karaktär. Våra respondenters tankar om uppdraget och vilken ålder som lämpar sig bäst vid en placering är till stor del likadana. Rickard berättar att han anser att varje familj själva måste avgöra vilken ålder som de tycker lämpar sig bäst och att det finns för- och nackdelar med olika åldrar. Han menar att om familjen bara är förberedd så blir det bra. Rickard uttrycker att han ändå tror att det kan finnas en större fördel att ta emot ett yngre barn då det är lättare att knyta an till. Ronja beskriver:

För allas skull tror jag att det placerade barnet ska vara yngst. Jag tänker att om det kommer in ett äldre så hamnar det högre i hierarkin, vilket gör att det blir fruktsallad.

Hon berättar att hon tror att allas syskonpositioner i en familj förändras alltför mycket om fosterbarnet är äldre än de biologiska barnen. Hon menar att om barnet är äldre så får den per automatik ett större ansvar och högre krav, vilket hon inte tror är bra varken utifrån de biologiska barnens perspektiv eller det placerade barnet. Ronja berättar att hon tror att det kan ta längre tid för ett äldre barn att komma in i den nya familjen likt flertalet av våra respondenter som är tydliga med att det är fördelaktigt om det placerade barnet är yngre än de själva eftersom de kan forma sitt syskon och påverka situationen i större utsträckning. Ronja menar att ett yngre barn är lättare att forma och på så vis förändras inte familjen i samma utsträckning. Isolde berättar att hennes familj haft både äldre och yngre familjehemsplacerade barn hos sig och menar att det har varit utmanande på olika sätt. Hon beskriver att det är stor skillnad på vilken ålder barnet har och uttrycker att ett äldre barn kan ha med sig en bakgrund av trauman som kan vara svårare att hantera. För Niklas blev det inte som han hade trott då han fick ett syskon som endast var två år yngre än honom. Han uttrycker att han tror att det hade varit mer positivt om det varit större åldersskillnad mellan dem och säger att han har svårt att sätta ord på varför han tror det. Han resonerar vidare och säger:

Om det hade varit en liten en... då hade det ju fortfarande varit jag, mamma och pappa på ett annat sätt liksom...

5.8.1 Analys: Tankar om uppdraget

Vi ser att flera av våra respondenter anser att det är en fördel att ta emot yngre barn eftersom det går att forma dem. För att förstå de biologiska barnens argumentation använder vi oss av Paynes (2015) resonemang om rubbningar inom systemet. Enligt Payne påverkas hela systemet vid en förändring och per automatik försöker familjen återskapa den struktur som rådde. Vi tänker att respondenterna vill behålla stabilitet i familjen och utgår därför från att ett yngre barn är lättare att forma och fostra än ett äldre då komplexiteten kan tänkas öka. Vi tolkar denna önskan som att respondenterna upplever en form av kontroll och ett motstånd till förändring. Payne (2015) menar att det är av vikt att alla i systemet arbetar åt samma håll och i de biologiska barnens berättelser finner vi att familjerna upplevs som enade i denna fråga. Oaktat att familjerna betraktas som öppna där medlemmarna har lätt för förändringar finns det flera beskrivningar som gör gällande att barnen trots detta önskar ett visst mått av slutet system. Enligt Schjødt och Egeland (1994) pendlar trots allt de flesta familjer mellan de två ytterligheterna.

6. Avslutande kapitel

Vi avslutar denna studie med att redogöra för svaren på våra frågeställningar, därefter diskuterar vi de resultat vi kom fram till i föregående kapitel för att sedan ge förslag på nya forskningsfrågor som vi anser vara av vikt att få svar på. Avslutningsvis presenteras slutsatserna på engelska.

6.1 Slutsats

Givet studiens syfte att åskådliggöra vilka konsekvenser uppdraget som familjehem kan få för de biologiska barnen när det sker förändringar i syskonskaran, så formulerades tre frågeställningar för att konkretisera detta syfte. Här presenterar vi studiens resultat som vi anser är något spretiga. Vi menar att det finns flera bidragande faktorer som avgör hur de biologiska barnen uppfattar och reagerar på sin förändrade syskonposition i samband med familjehemsuppdraget. Vår ambition har varit att åskådliggöra dessa.

Vi kan konstatera att motsägelserna i våra respondenters berättelser är ett intressant resultat. Det illustrerar ett komplicerat område där uppdraget som syskon i familjehem både har positiva och negativa effekter på de biologiska barnen. Deras upplevelser av en förändrad syskonposition är inte antingen positiv eller negativ, utan rymmer flera dimensioner vilket vi tolkar som att uppdraget är komplext. Det här är svaret på vår sista frågeställning som syftade till att synliggöra vad som avgör hur de biologiska barnen reagerar som de gör. Förändringen i syskonskaran upplevs delvis som utmanande. En av utmaningarna för våra respondenter har varit att de ska agera utifrån en ny roll. Den processen har tagit olika lång tid att hantera.

Studiens första frågeställning syftade till att klargöra hur de biologiska barnen upplevde den förändring i syskonskaran som uppdraget innebar. Majoriteten av våra respondenter pratar positivt om sin förändrade situation och uppdraget i sin helhet. De menar att det ökade ansvaret som uppdraget inneburit gjort att de fått en annan roll i familjen som bidragit till att de upplever sig mer tagna på allvar. Den nya rollen har visat sig innebära en större frihet och givit dem nya möjligheter. Förändringen har likväl väckt ett behov av att bibehålla en viss struktur inom familjen och att ibland få möjlighet att återgå till det som familjen gjorde innan. Flera av våra respondenter uttrycker en önskan om en tillflyktsort där de får tillfälle att vara som vanligt, vilket vi dels tolkat som innan de fått en ny position i syskonskaran.

Studiens andra frågeställning syftade till att belysa vad i förändringen som upplevdes positivt och vad som upplevdes negativt. Vi fann i vårt empiriska material att flera av de biologiska barnen som gått från att vara yngst blev tagna på allvar och fick en roll i familjen som behövda när de tagit uppdraget som familjehem. De växte med ansvaret. Vi fann vidare att då ålderskillnaden var stor mellan de biologiska barnen och det placerade barnet så var upplevelsen i större utsträckning positiv. I vår studie fann vi att förändringen innebar att de förlorat sin plats i centrum vilken ersattes av det nya syskonet. Inom syskonteorin används begreppet detronisering för att förstå detta fenomen. Respondenterna har berättat om den rivalitet som kunde uppstå när de var nära i ålder med det

placerade barnet. Dessutom uttryckte flera av de biologiska barnen att det kunde vara utmanande att bryta sina invanda mönster och de önskade att hemmet emellanåt skulle vara en frizon utan de krav som kom med uppdraget.

De flesta av våra respondenter var överens om att det var önskvärt att familjen skulle ta emot ett yngre barn, paradoxalt eftersom detta innebar ett större åtagande och mer ansvar för våra respondenter. Argumentet de använder är att de har möjlighet att forma barnet och att de kunde påverka situationen i familjen i större utsträckning. Om de skulle ta emot ett äldre syskon innebär det att denne har större inflytande, något som de flesta ansåg som provokativt. Vi märkte att när ålderskillnaden var liten kunde det vara positivt då de fann en vän i fostersyskonet men det fanns också ett mått av konkurrens. Det var också dubbelt när respondenterna förlorade sin plats i centrum i familjen. Däremot gav det dem möjlighet till en frihet som de inte upplevt tidigare.

En del av de resultat som framkommit stämmer överens med tidigare kunskapsläge och annat skiljer resultaten åt. Till skillnad från Kaplan (1988) som fann en tydlig skillnad mellan hur yngre barn upp till åtta år och barn över åtta år reagerar då de får en ny familjemedlem i form av en familjehemsplacering så har inte vi i vår studie sett den tydliga skillnaden. De flesta av våra respondenter blev mellanbarn i samband med uppdraget som familjehem och att frågå rollen som familjens yngsta var för vissa från början en smärtsam tanke. Det visade sig senare att de anpassat sig väl till den nya rollen. Nordenfors (2006) kom i sin studie fram till att positionen som mellanbarn möjliggjort en ställning att både ta ansvar och att kunna vara beroende. Hon beskriver i sin forskning om de implicita förväntningar det biologiska barnet har på sig i samband med ett familjehemsuppdrag och utifrån vår tolkning av våra respondenters svar tycker vi oss urskilja en förväntan som inte alltid uttalas men som var ett resultat av ett nytt sammanhang. Genom sin nya position fick de börja ta mer ansvar och hjälpa till. För dem var det både positivt och negativt och visar enligt vår tolkning på ett öppet familjesystem. I likhet med Höjer (2004) så fann även vi i vår studie att krav och förväntningar som de biologiska barnen upplevde sig ha kom från deras föräldrar men också från dem själva. Vi fann i vårt empiriska material att där ålderskillnaden mellan de biologiska och de placerade barnen var liten uppstod fler konkurrenssituationer. De kunde ha samma intressen vilket innebar att de agerade på samma arenor. För att förstå dessa situationer kunde vi i vår analys använda oss av syskonteorins begrepp pseudotvilling. Höjer (2004) fann i sitt empiriska material att ålderskillnaden mellan barnen spelade roll för deras relation och att ju mindre skillnad desto större risk för konkurrens. De biologiska barn hon intervjuat menade att vara förebild kunde vara något negativt då fostersyskonet agerade på samma arenor och gärna tog efter de biologiska barnens sätt att vara. Höjer (2004) kallade fenomenet identitetsstöld, ett begrepp som vi anser relevant i sammanhanget.

Vi anser att de skilda teorierna som vi valt att analysera vår empiri med bidragit till att belysa och förstå den komplexitet som vi identifierat. Det systemteoretiska perspektivet hjälpte oss att tydliggöra familjehemmen som kontext. Begreppen från rollteorin och syskonteorin bidrog till att åskådliggöra och problematisera de biologiska barnens upplevelser av att byta syskonposition.

6.2 Diskussion

Syftet med vår studie var att åskådliggöra vilka konsekvenser uppdraget som familjehem kan få för de biologiska barnen när det sker förändringar i syskonskaran. Resultatet visar att respondenterna upplever en förändring i samband med familjehemsuppdraget, en förändring som varken är oproblematiskt eller problematisk fullt ut. Resultatet visar att det är en viss typ av familj som åtar sig uppdraget som familjehem. Deras gemensamma nämnare är att de har en relativt god socioekonomisk status samt är sociala och aktiva familjer, det vill säga öppna familjer. Majoriteten av våra respondenter pratar positivt om sin förändrade position och uppdraget i sin helhet. Flera av de återkommande begrepp som förekommer i studien ser vi har flera olika innebörder och ses från olika vinklar samt både positivt och negativt. Bland annat så menar de att förändringen å ena sidan inneburit ett ökat ansvar som ibland kan upplevas jobbigt, å andra sidan har positionsförändringen gett dem en annan roll i familjen som i sin tur bidragit till att de upplever sig mer tagna på allvar av sina föräldrar. Den nya rollen har till stor del visat sig innebära större frihet där fokus från föräldrarna flyttats till någon annan. Den nya positionen innebar också en känsla av att vara behövd, vilket även det å ena sidan inneburit en positiv känsla, å andra sidan har det gett dem ytterligare en person att ta hänsyn till. Det finns berättelser som beskriver att uppdraget kan vara förenat med utmaningar, vara påfrestande och komplext. Att agera syskon utifrån ett familjehemsuppdrag har för vissa av våra respondenter inneburit att de förlorat sin plats i centrum. För en del av dem har det varit skrämmande och det har tagit tid att växa in i den nya rollen. Även om alla våra respondenters familjer upplevs öppna på det viset att de är sociala och aktiva familjer, tycker vi oss se att de biologiska barnen uttrycker ett behov av att få behålla en viss del av den struktur som rådde innan uppdraget inleddes. De beskriver ett behov av att få sin egen tid med sina föräldrar och att få möjlighet till paus i uppdraget.

Schönbeck (2008) menar att det placerade barnet bör få behålla sin position vid en placering. Vårt resultat pekar på att alla respondenter som fått en förändrad position upplever uppdraget bitvis komplext. För den respondent som behöll sin position som mellanbarn upplevdes uppdraget enbart positivt då hon kunde agera utifrån invanda mönster. Utifrån detta skulle man kunna dra slutsatsen att Socialtjänsten vid en familjehemsplacering även bör låta de biologiska barnen behålla sin invanda syskonposition. Vi menar dock att det finns fler bidragande faktorer som avgör hur de biologiska barnen uppfattar och reagerar på sin förändrade syskonposition i samband med familjehemsuppdraget.

I likhet med Höjer och Nordenfors (2006) ser vi ett samband mellan att de respondenter som är jämnåriga med det placerade barnet har aningens svårare att relatera till dem. Vi fann också i vårt empiriska material att det kunde finnas en viss rivalitet när det placerade barnet var alltför nära i ålder till det biologiska. En annan bidragande faktor till att de biologiska barnen ibland har svårare att knyta an till det placerade barnet kan vara att det i uppdraget tydligt framgår att det placerade barnet ska flytta hem till sin ursprungsfamilj och att uppdraget endast är tillfälligt. Vi fann att då åldersskillnaden var mindre så blev relationen mer av en vänskapsrelation. Ju större åldersskillnad mellan det biologiska barnet och fostersyskonet desto lättare blev det för de biologiska barnen att agera syskon.

Den nya familjemedlemmen sågs då i större utsträckning som ett syskon.

När familjen tagit uppdraget som familjehem får de biologiska barnen mycket nytt att förhålla sig till. Det är i förhållande till någon annan som man är och blir någon. Uppdraget innebär bland annat att de får förväntningar, både uttalade och outtalade att agera syskon och ofta sker dessa förändringar utifrån en redan befintlig syskonskara. Förväntningarna kommer från olika håll och har olika innebörd, inget existerar i ett vakuum. För de biologiska barnen innebär det att de agerar utifrån okända premisser där de ska agera utifrån en ny roll. Vi har i vårt empiriska material sett att det varit en utmaning för alla respondenter utom den person som behöll sin position. Här tänker vi att det finns ett samband och att det är nödvändigt för Socialtjänsten att ha det i åtanke samt förhålla sig till vid en placering.

I likhet med tidigare forskning har vi kommit fram till att de biologiska barnen får mindre tid med sina föräldrar. Övervägande del av respondenterna uttrycker dock inte att det varit negativt utan menar istället att åldern kan ha fört med sig ett större behov av självständighet. Vi har kommit fram till att vad som bitvis kan upplevas som betungande exempelvis ansvaret, kan ha sin förklaring i att de biologiska barnen mognat. Inte nödvändigtvis att det beror på den nya syskonpositionen. Många tankar har väckts hos oss under studiens gång. Vi har kunnat utläsa att de biologiska barnen outtalat ses som en resurs, dels från Socialtjänstens sida då de är en viktig del av en samhällsinsats men också från deras egna föräldrar. Vi anser att de har en knepig uppgift där de ena å sidan inte har ett uttalat uppdrag men där de å andra sidan inte heller ska ha det. Det är föräldrarna som genom det avlönade uppdraget har ansvaret och därför kanske man inte heller ska rikta alltför mycket uppmärksamhet gentemot de biologiska barnen. Vår intention har inte varit att skapa problembärare utan att belysa den fantastiska insats som de biologiska barnen i själva verket gör åt samhället. Enligt Schönbeck (2008) är ingen position bättre eller sämre men vi tycker oss ändå se ett mönster där det framgår att det i vissa familjekontexter ändå är så. Vi har utläst att det finns något positivt med alla positioner men att vid ett familjehemsuppdrag är det önskvärt att åtminstone inte vara yngre än det placerade barnet. Vi tycker oss även se ett mönster där flera av våra respondenter inleder sina berättelser sakligt där de utförligt beskriver utmaningar som uppdraget inneburit för dem. Därefter avslutar de sina berättelser med att tydliggöra att uppdraget som syskon ändock varit positivt för dem. Vi tolkar detta förfarande som att de biologiska barnen dels styrs av känslor och relationer till familjemedlemmarna, men också att förpliktelser och rationalitet påverkar deras svar.

Studien åskådliggör konsekvenserna som den förändrade syskonpositionen kan innebära och den nyanserade helhetsbilden innehåller ett stort mått komplexitet.

6.3 Ny forskningsfråga

Vi tänker att det vore av vikt att ta vid där vår studie slutar, det vill säga att genomföra flera intervjuer med biologiska barn för att få ett bredare empiriskt material. I förlängningen skulle man kunna se om de sammanbrott som skett i familjehem delvis kan bero på felmatchningar i syskonskaran.

6.4 Engelska titeln och slutsatser

6.4.1 Mission: siblings

6.4.2 Conclusion

Given the purpose of the study to illustrate the consequences of the role of family homes for the biological children when there are changes in the siblingship, three questions were formulated to clarify this purpose. Here we present the results of the study which we think is somewhat sparse. We believe there are more contributing factors that determine how the biological children perceive and respond to their changed sibling position in connection with the family homework assignment. Our ambition has been to illustrate these.

Initially, we can find that we found several contradictions in the children's stories, which we interpret as the mission is complex. It is the answer to our last question aimed at visualizing what determines how the biological children react as they do. The change in the siblingship is partly experienced as challenging. One of the challenges for our respondents has been that they will act on the basis of a new role. That process has taken a long time to handle. In our study we found that the change meant that they lost their place in the center replaced by the new sibling. Within the sibling theory, the term detonation is used to understand this phenomenon.

The first question of the study was to clarify how the biological children experienced the change in the siblingship that the mission meant. The majority of our respondents speak positively about their changed situation and the assignment as a whole. They believe that the increased responsibility that the assignment meant meant that they had a different role in the family that helped them feel more seriously taken. The new role has proved to bring greater freedom and give them new opportunities. However, the change has aroused the need to maintain a certain structure within the family and to sometimes get the opportunity to return to what the family did before. Several of our respondents express a wish for a place of refuge where they have the opportunity to be as usual, which we interpreted as before they got a new position in the siblings.

The second question of the study was aimed at highlighting what was positive in the change and what was felt negative. In our empirical material, we found that several of the biological children who were from the youngest were taken seriously and had a role in the family needed when they were taken up as family homes. They grew with responsibility. We further found that when the age difference was high between the biological children and the placed child, the experience was to a greater extent positive.

Respondents have told of the rivalry that could arise when they were close to age with the placed child. In addition, many of the biological children expressed that it could be challenging to break their invasive patterns and they wanted the home to be a free zone without the requirements that came with the mission.

Most of our respondents agreed that it would be desirable for the family to receive a younger child paradoxically as this meant greater commitment and more responsibility for our respondents. The

argument they use is that they have the opportunity to shape the child and that they could influence the situation in the family to a greater extent. If they were to receive an older sibling, it means that it has greater influence, which most considered provocative. We noticed that when the age difference is small, it may be positive when they found a friend but there was also a measure of competition. It was also double when respondents lost their place in the center of the family. On the other hand, they gave them the opportunity for a freedom they had not experienced before.

Unlike Kaplan (1988) who found a clear difference between how younger children up to eight years and children over eight years respond when they receive a new family member in the form of a family home placement, we have not seen the clear difference in our study. Most of our respondents became middle-aged children in connection with the assignment as a family home, and from the beginning the painful thought of the beginning of the family's youngest was from the beginning. It turned out later that they fit well into the new role. Nordenfors (2006) concluded that the position as an intermediary enabled a position to take responsibility and dependency. She describes in her research the implicit expectations of the biological child in connection with a family homework assignment, and based on our interpretation of our respondents' responses, we find out an expectation that is not always expressed but which was the result of a new context. Through their new position, they began to take more responsibility and help. For them, it was both positive and negative and, according to our interpretation, shows on an open family system. Similar to Höjer (2004), we also found in our study that the demands and expectations that the biological children experienced came from their parents but also from themselves. We found in our empirical material that the age difference between the biological and the placed children was small and more competition occurred. They could have the same interests, which meant they acted in the same arenas. In order to understand these situations, we could use our concept of pseudo twin in our analysis. Höjer (2004) found in his empirical material that the age difference between the children played a role in their relationship and the less the difference, the greater the risk of competition. The biological children she interviewed meant to be a model could be slightly negative when the foster sex acted in the same arenas and gladly took care of the biological children's way of being. Höjer (2004) called the phenomenon of identity theft, a term that we consider relevant in the context.

We find that the contradictions in our respondents' stories are an interesting result. This illustrates a complex area where the mission as a sibling in family homes both has positive and negative effects on the biological children. Their experiences of a changed sibling position are not either positive or negative, but accommodate multiple dimensions.

We believe that the different theories we chose to analyze our empirical contribution helped to highlight and understand the complexity we identified. The system theoretic perspective helped us to clarify family homes as context. The concepts of role theory and the sibling theory helped to illustrate and problematize the experiences of the biological children to change their siblings.

Referenser:

- Bryman, A. (2015). *Samhällsvetenskapliga metoder*. Stockholm.
- Elofsson, S. (2009). Kvantitativ metod-struktur och kreativitet. I S. Larsson, J. Lilja & K. Mannheimer (Red.), *Forskningsmetoder i socialt arbete* (s. 59-89). Lund: Studentlitteratur.
- Giddens, A. & Sutton, P.W. (2014). *Sociologi*. (5., rev. och uppdaterade uppl.) Lund: Studentlitteratur.
- Höjer, I. (2004). Att dela sina föräldrar med fostersyskon. I Socialtjänstforum (2004). *Små barn - stora bekymmer?: en konferens i Göteborg 27-28 april 2004* (s. 76-83). Stockholm: Forskningsrådet för arbetsliv och socialvetenskap (FAS).
- Höjer, I. & Nordenfors, M. (2006). *Att leva med fostersyskon*. Göteborg: Institutionen för socialt arbete, Göteborgs universitet.
- Kaplan, C. P. (1998) The biological children of foster parents in the foster family. *Child and Adolescent Social Work Journal*. Vol. 5 (4) 1988. Page 281- 299. New York: Human Sciences Press.
- Kvale, S. & Brinkmann, S. (2014). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. (3. [rev.] uppl.) Lund: Studentlitteratur.
- Lag (2003:460) om etikprövning av forskning som avser människor.
- Larsson, S. (2009). Kvalitativ metod -en introduktion. I S. Larsson, J. Lilja & K. Mannheimer (Red.), *Forskningsmetoder i socialt arbete* (s. 91-128). Lund: Studentlitteratur.
- Martensen-Larsen, O. & Sørrig, K. (2004). *Storasyster, lillebror och andra platser i syskonskaran*. (3. utg.) Stockholm: Natur och kultur.
- Nordenfors, M. (2006). *Ett reflexivt syskonskap: en studie om att växa upp tillsammans med fostersyskon*. Diss. Göteborg: Göteborgs universitet, 2006. Göteborg.
- Patel, R. & Davidson, B. (2011). *Forskningsmetodikens grunder: att planera, genomföra och rapportera en undersökning*. (4., [uppdaterade] uppl.) Lund: Studentlitteratur.
- Payne, M. (2015). *Modern teoribildning i socialt arbete*. (3., svenska utg.) Stockholm: Natur & kultur.
- Poland, D. & Groze, V. (1993). Effects of foster care placement of biological children in the home. *Child and Adolescent Social Work Journal*. Vol. 10 (2) April 1993 Page 153-164. New York: Human Sciences Press.
- Schjødt, B. & Egeland, T. A. (1994) *Från systemteori till familjeterapi*. Lund. Studentlitteratur.

- Schönbeck, E. (2008). *Äldst, yngst eller mittemellan: din placering i syskonskaran och hur den påverkar dig*. Stockholm: Forum.
- Socialstyrelsen. (2012). *Barn och Unga – insatser år 2011. Vissa insatser enligt socialtjänstlagen (SoL) och lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU)* Statistik, Socialtjänsten. 2012:6. Socialstyrelsen. Från <http://www.socialstyrelsen.se/publikationer2013/2013-6-40>
- Socialstyrelsen. (2014). *Statistik om socialtjänstinsatser till barn och unga 2014*. Från <http://www.socialstyrelsen.se/publikationer2015/2015-12-33>
- Thurén, T. (2007). *Vetenskapsteori för nybörjare*. (2., [omarb.] uppl.) Stockholm: Liber.
- Trost, J. & Levin, I. (2010). *Att förstå vardagen: med ett symbolisk interaktionistiskt perspektiv*. (4. uppl.) Lund: Studentlitteratur.
- Vetenskapsrådet. (2011). *God forskningssed*.
- Watt Boolsen, M. (2007). *Kvalitativa analyser: [forskningsprocess, människa, samhälle]*. (1. uppl.) Malmö: Gleerup.
- Wrangsjö, B. (2009). *Familjens livscykel: om stabilitet och förändring i ett flergenerationsperspektiv*. (1. uppl.) Stockholm: Mareld.

BILAGA 1

Hej!

Vi genomför en studie om syskon i familjehem. Vi vill intervjua ett antal unga människor om och hur syskonskaran påverkats sedan man tagit ett uppdrag som familjehem. Du tillfrågas härmed om deltagande i denna undersökning.

Vårt syfte med studien är att öka kunskapen om vad det kan innebära när en ens roll i syskonskaran förändras, ex från att vara lillasyster/bror till att bli mellansyster/bror. Dina erfarenheter ger värdefull kunskap.

Det finns en forskare vid namn Elisabeth Schönbeck som år 2008 skrev en bok som heter ”Äldst, yngst eller mittemellan” som handlar om hur ens placering i syskonskaran påverkar en människa. Det är utifrån hennes bok om syskon som vårt intresse väcktes.

Hur har vi fått vetskap om just dig?

Genom att fråga våra privata kontakter som är familjehem om de i sin tur känner andra familjehem så kom ditt namn upp. Därför kontaktar vi just dig.

Om du väljer att delta i undersökningen kommer vi att intervjua dig om dina upplevelser av att vara syskon i familjehem. Intervjun kommer att ta ca en timme och vi bestämmer tillsammans vart vi genomför den, det kan t.ex. vara hemma hos dig eller på ett café. Vi kommer att spela in det vi pratar om för att därefter lyssna av och skriva ner vårt samtal på våra privata datorer. När studien är färdig kommer vi att radera allt material.

Vi ska så långt som möjligt se till att ingen obehörig får tag i materialet. Det vi skrivit på våra datorer kommer endast vi som utför studien ha tillgång till. I den färdiga uppsatsen kommer vi att beskriva dig och din familj utan att nämna några namn eller vart ni bor. Vi kommer att skriva din ålder och om du har yngre eller äldre syskon, hur gammal du var när ni blev familjehem o.s.v.

Att delta i studien är frivilligt och du får när som helst avbryta utan att förklara varför. Om du är intresserad av att delta i studien eller är nyfiken på att få veta mer så svarar du oss via mail.

Vi som genomför studien heter Sandra Eek och Maria Larsson och vi läser på socionomprogrammet vid Ersta Sköndal Bräcke Högskola i Stockholm. Vi läser nu den sjätte terminen av sju och denna studie är vårt examensarbete.

Vid frågor och funderingar om studien är du välkommen att kontakta oss via mail marialarsson.78@hotmail.com , sandra.n.eek@gmail.com eller vår handledare johan.hvenmark@esh.se

Med vänlig hälsning Maria och Sandra

BILAGA 2

Samtycke till deltagande i studie

Jag vill delta i er studie om hur min roll i syskonskaran har förändrats efter att jag och min familj blev familjehem. Jag har tagit del av det brev ni skickat till mig och är medveten om att jag när som helst kan välja att avsluta mitt deltagande i studien utan att behöva förklara varför.

Dagens datum och namnteckning

Namnförtydligande

BILAGA 3

Intervjuguide:

Ålder:

Tema 1: Kontexten innan uppdraget som familjehem. Hur såg familjen ut.

Vilka familjemedlemmar bestod din familj av innan ni blev familjehem?

(- Ålder på dig och dina syskon?)

Vilken syskonposition hade du?

Berätta om hur det var i familjen innan ni blev familjehem.

-Vad brukade ni göra, hur bodde ni?

Vilken information fick du från din mamma och pappa inför uppdraget?

Vilken information fick du från socialtjänsten inför uppdraget?

Kunde du förbereda dig på något sätt, isåfall hur?

Tema 2: Rollen i familjen innan uppdraget

Kan du beskriva din roll i syskonskaran och vad den innebar för dig?

Hur var din relation till andra i familjen?

Hur kände du när du fick veta att ni skulle bli familjehem?

Tema 3: Uppdraget

Hur upplevde du det första mötet med det placerade barnet?

Hur är det att vara syskon till någon utanför familjen?

Vilka konsekvenser har uppdraget fått för dig? Praktiskt och känslomässigt?

Visste du hur länge barnet skulle stanna hos er?

Vilken är den största skillnaden innan och efter ni blev familjehem?

Tema 4: En ny syskonposition

Hur påverkades du av att byta syskonposition?

Vad har uppdraget inneburit för dig?

-Vad har varit positivt?

-Vad har varit negativt?

Hur har ditt uppdrag sett ut?

-Finns det några krav på dig och vem ställer dom?

På vilket sätt förändrades din roll i syskonskaran?/ Hur blev den nya rollen?

BILAGA 4.

Vi började med en sökning i **SwePub** med dessa parametrar:

(<http://swepub.kb.se/bib/swepub:oai:gup.ub.gu.se/54375>)

Parameter 1

”Biologiska barn*”

Parameter 2

Familjehem* OR Fosterhem*

Parameter 3

”Placerade barn*” OR Fosterbarn* OR Familjehemsbarn* OR ”Familjehemsplacerade barn*” OR Fostersyskon*

Parameter 4

Syskonposition* OR Syskonplacering*

Så här sökte vi och nedan följer resultaten:

Sökning 1

”Biologiska barn*” AND (Familjehem* OR Fosterhem*) AND (”Placerade barn*” OR Fosterbarn* OR Familjehemsbarn* OR ”Familjehemsplacerade barn*” OR Fostersyskon*) AND (Syskonposition* OR Syskonplacering*)

Detta gav 0 träffar.

Sökning 2

”Biologiska barn*” AND (Familjehem* OR Fosterhem*) AND (”Placerade barn*” OR Fosterbarn* OR Familjehemsbarn* OR ”Familjehemsplacerade barn*” OR Fostersyskon*)

Detta gav 1 träff, dock ej relevant.

Sökning 3

”Biologiska barn*” AND (”Placerade barn*” OR Fosterbarn* OR Familjehemsbarn* OR ”Familjehemsplacerade barn*” OR Fostersyskon*) AND (Syskonposition* OR Syskonplacering*)

Denna sökning gav 0 träffar.

Sökning 4

”Biologiska barn*” AND (”Placerade barn*” OR Fosterbarn* OR Familjehemsbarn* OR ”Familjehemsplacerade barn*” OR Fostersyskon*)

Denna sökning gav 2 träffar men ingen som var relevant.

Sökning 5

("Biologiska barn*" OR Barn) AND ("Placerade barn*" OR Fosterbarn* OR Familjehemsbarn* OR "Familjehemsplacerade barn*" OR Fostersyskon*)

Denna sökning gav 49 träffar där 2 var relevanta.

Eftersom vi fick få träffar valde vi att göra en sökning i **SocIndex** med dessa parametrar:

Parameter 1

"Biological children" Frit. (fritext)

Parameter 2

Foster home care ÄO

Parameter 3

Foster children ÄO OR "Children placed" Frit. OR "Foster placed children" Frit.

Parameter 4

"Birth order" ÄO OR "Siblings position" Frit.

Sökning 1

"Biological children" AND DE "Foster home care" AND (DE "Foster children" OR "Children placed" OR "Foster placed children") AND (DE "BIRTH order" OR "Siblings position")

Resulterade i 0 träffar.

Sökning 2

"Biological children" AND DE "Foster home care" AND (DE "Foster children" OR "Children placed" OR "Foster placed children")

Här fann vi 5 träffar som var peer-reviewed. 2 var relevanta för oss.